

Oriveden kaupungin hyvinvointitilin päätös vuosilta 2018-2020

Hyvinvointiryhmä 4.5.2021

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Hyvinvointi vuosina 2018-2020 keskeisten mittareiden valossa	2
2.1 Väestö	2
2.2 Lapset ja nuoret.....	8
2.3 Työikäiset	17
2.4 Ikäihmiset	22
2.5 Koronapandemian vaikutukset väestöön.....	26
3 Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma ja sen toteutuminen Orivedellä.....	29
4 Taide- ja kulttuurikasvatussuunnitelma Kulttuurikipinä.....	31
5 Vuoden 2018-2020 toiminta	32

1 Johdanto

Miksi hyvinvointia edistetään?

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen tarkoittaa laaja-alaista hyvinvointia edistävää, ennaltaehkäisevää, voimavaroja lisäävää ja sairastunutta tukevaa toimintaa.

- tavoitteena on asukkaiden hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn lisääminen, sairauksien ja syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen
- tuloksena parannetaan asukkaiden elämänlaatua, lisätään alueen elinvoimaa, työllisyyttä ja tuottavuutta sekä hillitään sosiaali- ja terveydenhuollon menojen kasvua

Yksilön hyvinvointi on henkilökohtainen kokemus terveydestä, psyykkisestä tasapainosta, hyvistä ihmissuhteista ja tyytyväisyydestä elinympäristöön. Se rakentuu pääasiassa terveyden lisäksi elinoloista ja toimeentulosta.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen kuntia velvoittaa Terveydenhuoltolaki ja Kuntalaki.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010 2 § ”Lain tarkoituksena on

- 1) edistää ja ylläpitää väestön terveyttä, hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä sekä sosiaalista turvallisuutta;
- 2) kaventaa väestöryhmien välisiä terveyseroja;
- 3) toteuttaa väestön tarvitsemien palvelujen yhdenvertaista saatavuutta, laatua ja potilasturvallisuutta;
- 4) vahvistaa terveydenhuollon palvelujen asiakaskeskeisyyttä; sekä
- 5) vahvistaa perusterveydenhuollon toimintaedellytyksiä ja parantaa terveydenhuollon toimijoiden, kunnan eri toimialojen välistä sekä muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä.”

Kunnan on seurattava asukkaittensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmisteltava laajempi hyvinvointikertomus.

Orivedellä on nimetty hyvinvointiryhmä vastaamaan hyvinvoinnin edistämisestä, suunnittelusta, seurannasta ja arvioinnista. Hyvinvointiryhmä on pysyvä, poikkihallinnollinen ohjausryhmä, jossa on edustus kaupungin eri hallintoaloilta.

Ryhmän kokoonpano vuonna 2020:

Hyvinvointijohtaja/hyvinvointikoordinaattori Tuija Peurala, työryhmän pj./sihteeri
 Osastonhoitaja Anna-Mari Alavillamo/ Satu Yrjölä (Tampere-Orivesi yt-alue)
 Kansalaisopiston rehtori-kulttuurijohtaja Pia-Maria Ahonen
 Kiinteistöpäällikkö Petri Koivusilta/Jaana Rajantaus
 Palvelupäällikkö (ikäihmisten palvelut) Anne Paavilainen (Tampere-Orivesi yt-alue)
 Varhaiskasvatuksen johtaja Jussi Lintunen/Tanja Tiainen/Sari Koivisto
 Koulukuraattori Satu Hämelähti
 Liikuntapäällikkö Roope Marski
 Työllisyyspalveluiden päällikkö Kirsi Onnela/ Meri Soikka
 Sosiaalityöntekijä Katariina Ronkonen (Tampere-Orivesi yt-alue)

Hyvinvointiryhmä kokoontui vuoden 2020 aikana 6 kertaa. Koronapandemian aiheuttamien poikkeusolojen vuoksi kevään kokouksia peruuntui ja työryhmä siirtyi kokoustamaan Teams-etäyhteyden kautta.

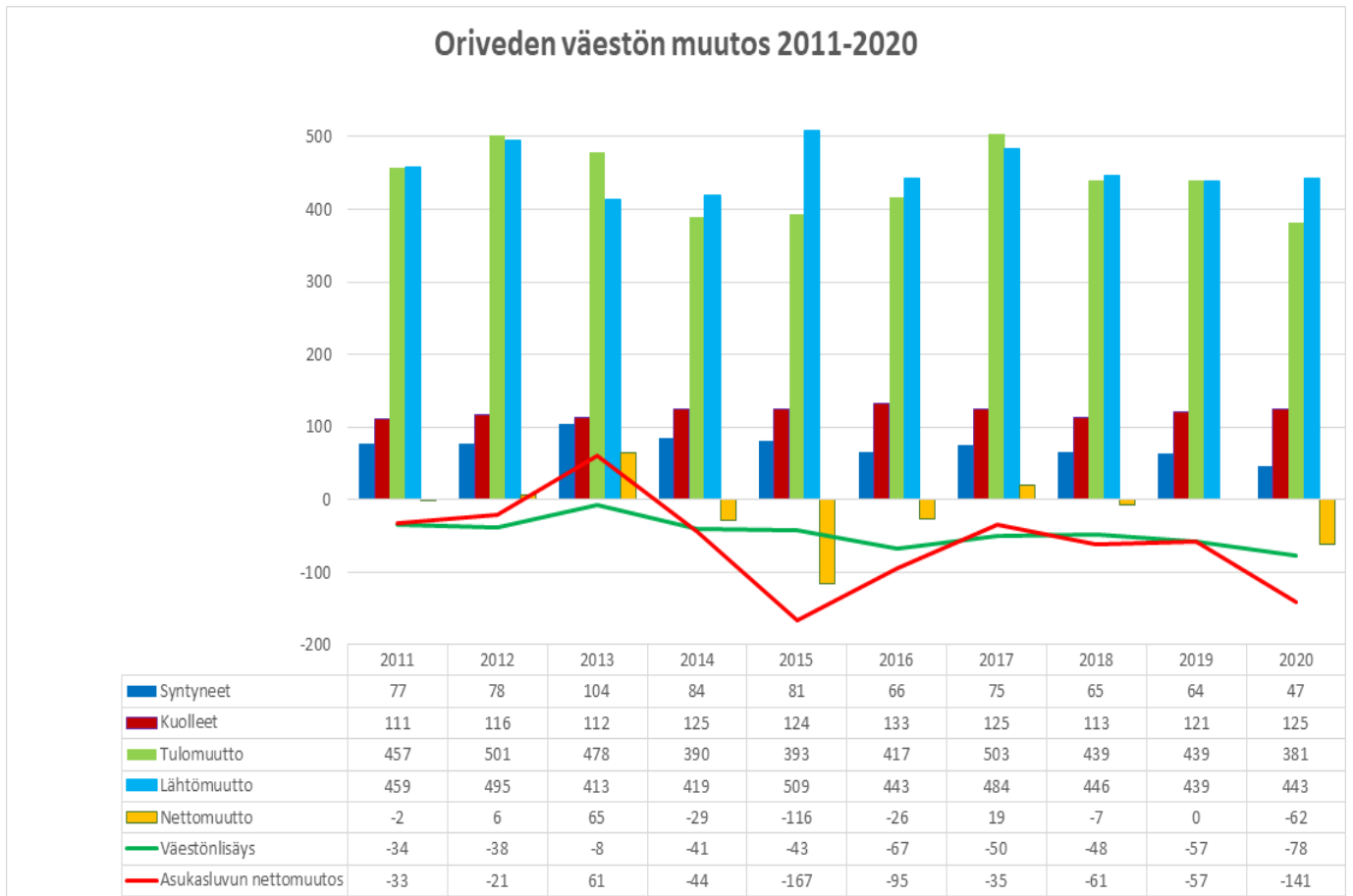
Hyvinvointitilinpäätöksessä on kuvattu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL:n) indikaattoreiden tunnusluvulla kuntalaisten elinoloja, terveyttä, ja hyvinvointia sekä verrattu eri indikaattoreita koko maan, Tampereen seutukunnan ja samankokoisten kuntien keskiarvoon. Kappaleiden lopussa on koottu keskeisempiä havaintoja sekä suosituksia siitä, mihin tulisi jatkossa kiinnittää erityistä huomiota.

2 Hyvinvointi vuosina 2018-2020 keskeisten mittareiden valossa

2.1 Väestö

Oriveden asukasluku oli vuoden 2020 lopussa 9017. Se on 141 henkilöä vähemmän kuin edellisellä vuonna ja 259 henkilöä vähemmän vuonna 2018. Vuoden 2020 aikana Orivedellä syntyi vain 47 lasta, joka on merkittävästi pienempi määrä kuin keskimäärin. Kuolleisuus oli 125 henkilöä. Vuonna 2020 Orivedeltä muutti pois 443 asukasta ja kuntaan muutti 381 asukasta. Lähtömuutto on pysynyt viime vuodet lähes ennallaan, mutta tulomuutto oli vuonna 2020 pienempää kuin edellisen 5 vuoden aikana keskimäärin.

Väestömuutokset Orivedellä v. 2011-2020:

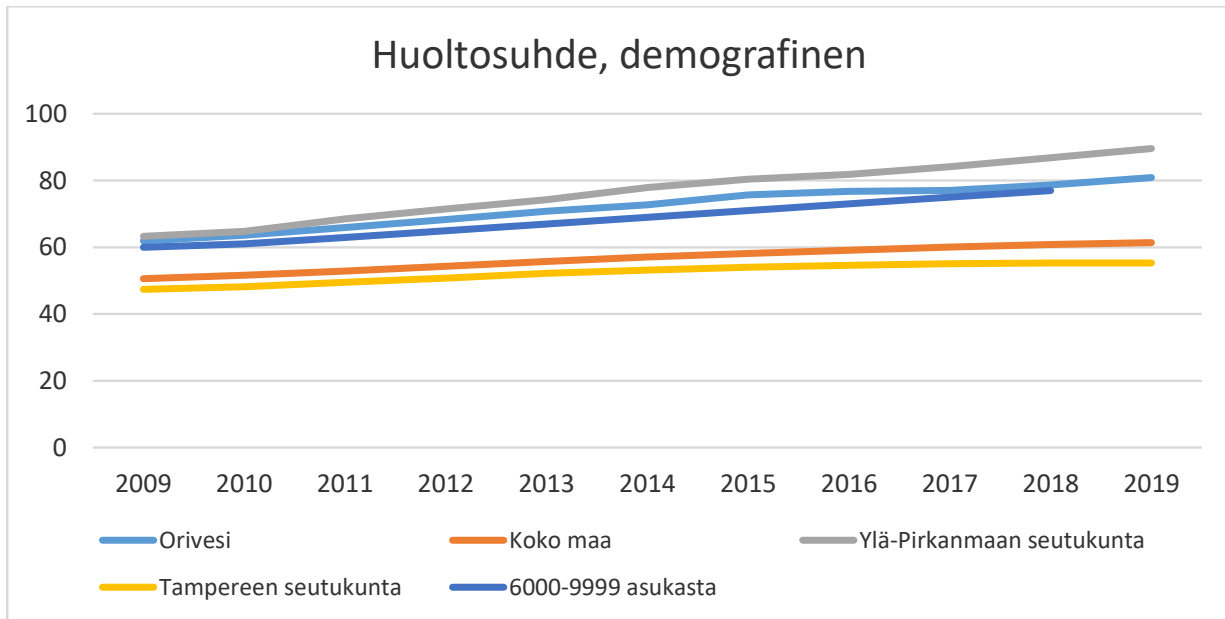
Lähde: Oriveden kaupungin tilipäätös v. 2020

Demografinen (tai väestöllinen) huoltosuhte ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65 vuotta täyttänyttä on sataa 15–64 -vuotiasta (työikäistä) kohti. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on.

Orivedellä huoltosuhte jatkaa nousuaan: vuonna 2019 huoltosuhte oli 80,9 eli 2,2 %-yksikköä korkeampi kuin vuonna 2018. Huoltosuhte on noussut kymmenen vuoden aikana (2009-2019) yhteensä 19 %-yksikköä. Nousu on selvästi nopeampaa kuin Tampereen seutukunnan alueella keskimäärin, jossa nousua on ollut kymmenen vuoden aikana 8 %-yksikköä. Positiivista on, että vuonna 2020 kasvu pysähtyi ja huoltosuhte oli 80,7 %, joka on 0,2-prosenttiyksikköä vähemmän kuin edellisellä vuonna.

Ylä-Pirkanmaan seutukunnassa huoltosuhteen nousu on ollut vielä Orivettä rajumpaa: vuonna 2019 Ylä-Pirkanmaan seutukunnan huoltosuhte oli 89,6 ja vuonna 2020 92,4, joten nousua vuodesta 2009 on ollut lähes 30 %-yksikköä.

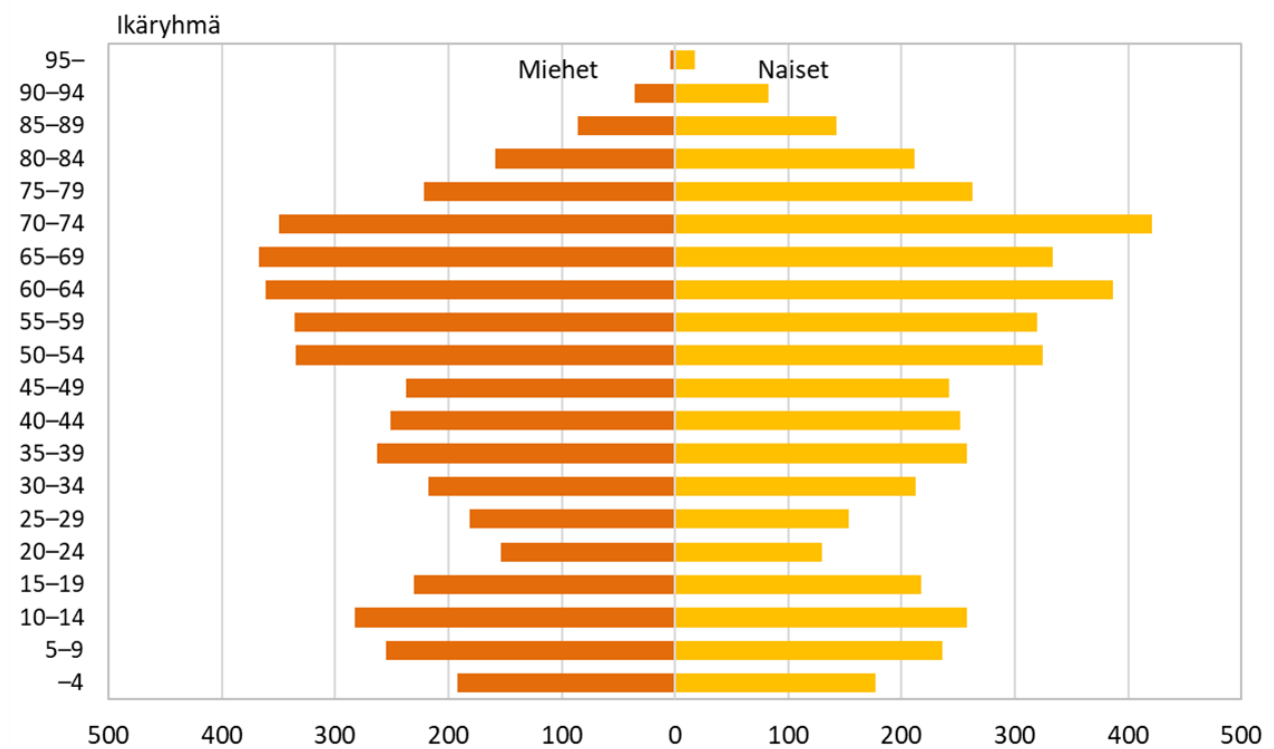
Demografinen huoltosuhde v. 2009-2019:

Lähde: Tilastokeskus

Huoltosuhteen kasvua Orivedellä selittää se, että ikääntyneiden kuntalaisten osuus on kasvanut 20 %:lla vuodesta 2009 lähtien (v. 2009 +65-vuotiaita yht. 2138 ja v. 2019 +65-vuotiaita yht. 2695). Vastaavasti työikäisten 25–64 –vuotiaiden osuus on vähentynyt lähes 15 % (v. 2009 työikäisiä yht. 4961 ja v. 2019 työikäisiä yht. 4331).

Väestön ikä- ja sukupuolirakenne Orivedellä 2019:

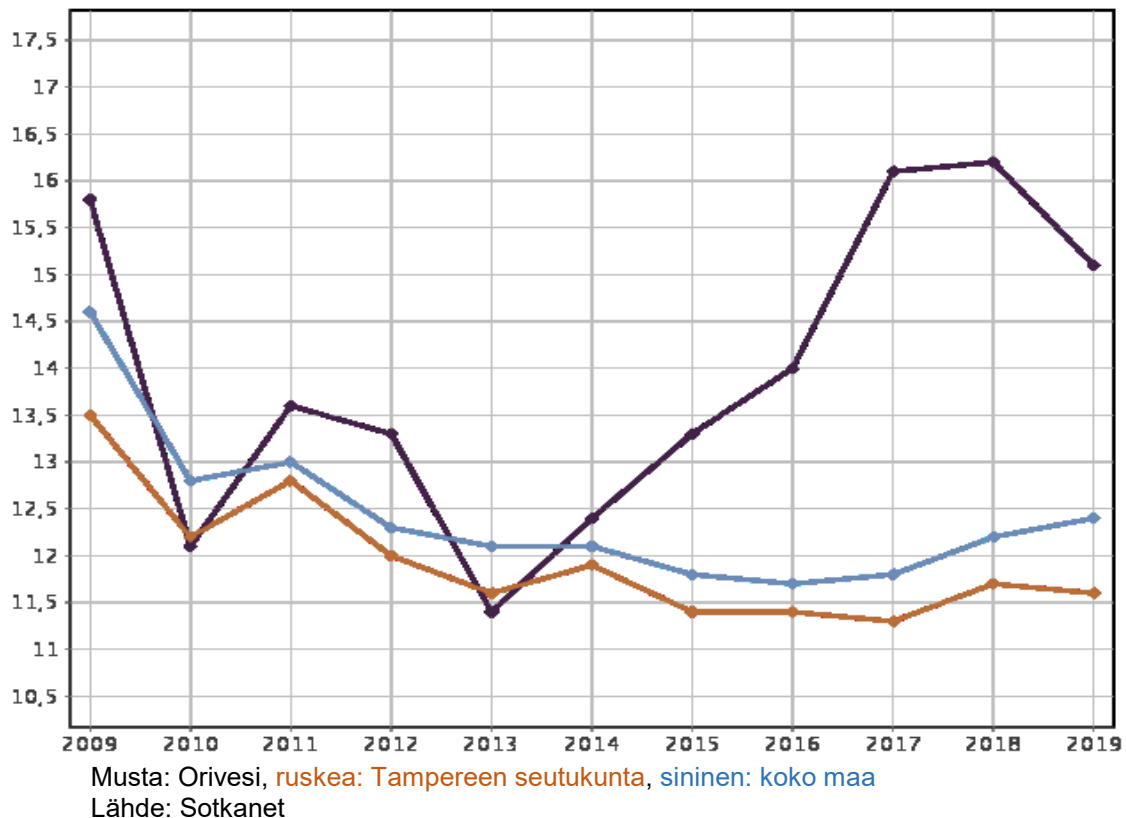
SeutuNet: vuoden 2020 aluerajat, Lähde: Tilastokeskus

Selvä enemmistö orivesiläisistä on yli 50-vuotiaita. Ikäryhmiä keskenään verrattaessa eniten Orivedellä asuu 70-74-vuotiaita ja 60-64-vuotiaita naisia sekä 65-69-vuotiaita miehiä. Nuorten aikuisten (20-29-vuotiaat) osuus on kuntalaisten keskuudessa pienempi kuin yli 80-vuotiaiden osuus.

Lapsiperheiden osuus kaikista perheistä on Orivedellä pysynyt vakaana viime vuosien ajan, mutta tarkasteltaessa asiaa kymmenen vuoden aikajanaalla, lapsiperheiden osuus on pienentynyt 3,2 %-yksikköä (lapsiperheet % kaikista perheistä: v. 2009: 37,5 ja 2009: 34,3).

Lasten pienituloisuusaste, joka kuvaa sitä kuinka suuri osa alueen alle 18-vuotiaista kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle, laski Orivedellä vuosina 2008-2013 ja kääntyi uudelleen nousuun vuonna 2013 (v. 2013 lasten pienituloisuusaste oli 11,4 % ja v. 2018 16,2 %). Vuonna 2019 suunta kääntyi laskuun, toisin kuin koko maan osalta, ja lasten pienituloisuusaste Orivedellä oli 15,1, joka on kuitenkin edelleen lähes 3 %-yksikköä suurempi kuin koko Suomessa keskimäärin.

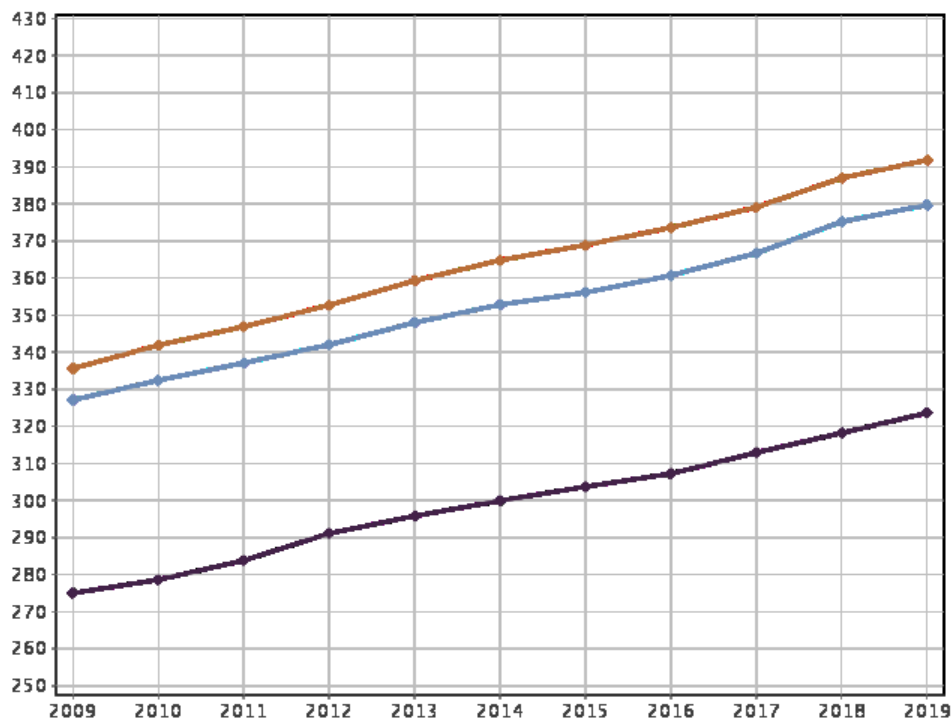
Lasten pienituloisuusaste 2009-2019:

Oriveden asukkaiden yleinen pienituloisuusaste on ollut hienoisessa nousussa vuodesta 2013 alkaen ollen vuonna 2018 yhteensä 15,4 % eli 2,3 %-yksikköä enemmän kuin koko maassa ja 1,7 %-yksikköä enemmän kuin Tampereen seutukunnassa. Oriveden pienituloisuusaste oli vuonna 2018 myös hieman korkeampi kuin Ylä-Pirkanmaan seutukunnan.

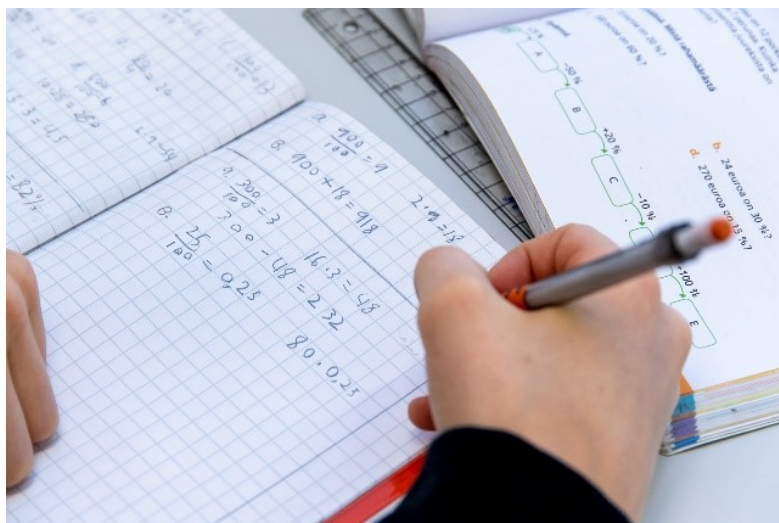
Koulutustasomittain ilmaisee väestön koulutustason, joka on mitattu laskemalla perusasteen jälkeen suoritettua korkeimman koulutuksen keskimääräinen pituus henkeä kohti. Väestön koulutustasoa osoittava mittain kuvaa väestöryhmän koulutustasoa koulutuspiduudella. Esimerkiksi koulutustasoluku 250 osoittaa, että teoreettinen koulutusaika henkeä kohti on 2,5 vuotta peruskoulun suorittamisen jälkeen. Väestön koulutustasoa mitattaessa perusjoukkona käytetään tavallisesti 20 vuotta täyttäneitä väestöä.

Koulutustasomittain 2009-2019

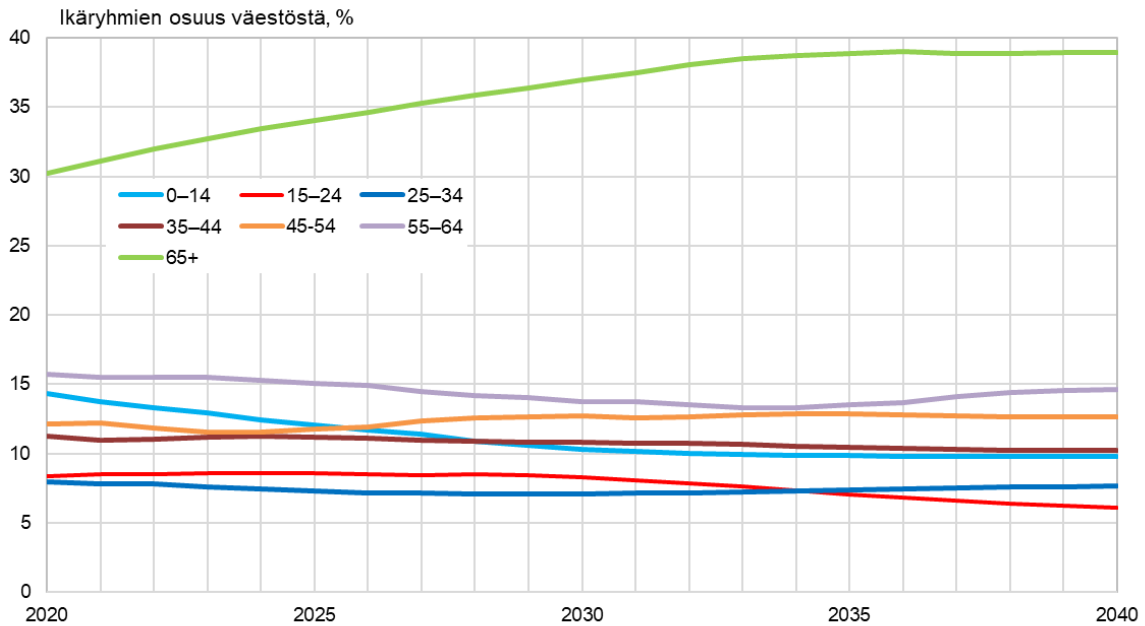

sininen: koko maa, ruskea: Tampereen seutu, musta: Orivesi
Lähde: Sotkanet

Koulutasomittain osoittaa, että Oriveden asukkaiden koulutustaso on selvästi matalampi kuin Tampereen kehyskunnissa tai koko maassa keskimäärin, mutta vastaavalla tasolla kuin alle 10.000 asukkaan kunnissa keskimäärin sekä hieman paremmalla tasolla kuin Ylä-Pirkanmaan seutukunnassa. Positiivista on, että koulutustaso on kasvanut tasaisesti niin Orivedellä kuin muissakin verrokkikohteissa. Orivedellä asuu runsaasti ikäihmisiä, mikä osaltaan selittää Tampereen muita kehyskuntia alhaisempaa koulutustasoa (yli 75-vuotiaista orivesiläisistä 61 %:lla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa).

Väestöennuste ikäryhmittäin Orivedellä v. 2020-2040:

SeutuNet, vuoden 2019 aluerajat
Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste 2019

Oriveden väestöennusteen mukaan yli 65-vuotiaiden kuntalaisten osuus kasvaa vuoden 2020-2040 aikana nykyisestä noin 30 %:sta lähes 40 %:iin. Tämä on selvästi enemmän kuin Tampereen kehyskunnissa, joissa yli 65-vuotiaiden osuus on tällä hetkellä noin 20 % ja arvioidaan olevan vuonna 2040 noin 27 %.

Yhteenveto

Oriveden asukasluku on vähentynyt vuodesta 2014 alkaen ollen vuonna 2020 lähes 400 asukasta vähemmän kuin viisi vuotta aiemmin. Samaan aikaan väestön huoltosuhte on kasvanut kuntalaisten ikääntyessä ja työikäisten kuntalaisten sekä lapsiperheiden vähentyessä.

Väestön ikääntyminen jatkaa kasvuaan: vuoden 2040 väestöennusteessa arvioidaan Oriveden asukkaista yli 65-vuotiaiden osuuden olevan jo noin 40 % kaikista kuntalaisista. Ikäihmisten toimintakyvyn tukeminen ja ennaltaehkäisevä hyvinvointityö ovat näin ollen myös tulevaisuudessa kunnan keskeisiä tehtäviä. Lisäksi tulee kiinnittää erityistä huomiota koko Suomen keskiarvoa selvästi korkeampaan lapsiperheiden pienituloisuusasteeseen ja löytää keinoja lisätä lasten ja perheiden hyvinvointia.

Kaupungin monipuolinen palvelutarjonta, turvallinen ja viihtyisä ympäristö, kuntalaisten osallisuuden kehittäminen sekä yhteistyön tiivistäminen mm. paikallisten yhdistysten kanssa edesauttavat kaikkien kuntalaisten hyvinvointia. Itsensä merkitykselliseksi kokeminen sekä joukkoon kuulumisen tunne vahvistavat kuntalaisten henkistä hyvinvointia ja aktiivisuutta. Hyvinvointityötä tulee tehdä entistä enemmän poikkihallinnollisesti kaikkien kaupungin toimialojen kesken sekä laajassa yhteistyössä kolmannen sektorin ja elinkeinoelämän kanssa.

Orivesi on mukana SeutuLiike-ohjelmassa, tavoitteena on lisätä liikkumista ja vähentää paikallaanoloa Tampereen kaupunkiseudun kahdeksassa kunnassa, joita ovat Kangasala, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Tampere, Vesilahti ja Ylöjärvi. Erityisenä edistämiskohteena on arkiliikkuminen, kuten kävely ja pyöräily, koska siirtyminen kestävämpiin kulkutapoihin edesauttaa myös liikenteelle asetettujen päästötavoitteiden saavuttamista.

Ohjelmatyössä tutkittiin kaikkien ikäluokkien liikkumista ja liikkumattomuuden hintaa (Terveystieteiden suorat kustannukset sekä tuottavuuskustannukset). Liikkumattomuuden vuotuiset kokonaiskustannukset Tampereen

kaupunkiseudun kahdeksalle kunnalle ovat vuosittain yhteensä lähes 310 miljoonaa euroa, josta Oriveden osuus on noin 7 miljoonaa euroa.

Laskelmat liikkumattomuuden kustannuksista perustuvat valtakunnallisista HILMO-, Avohilmo- ja Kelan rekisteritiedoista laskettuihin kansansairauksien keskimääräisiin vuotuisiin kustannuksiin asukasta kohden. Kuntakohtaisissa laskelmissa on huomioitu liikkumattomuuden osuus väestössä ja liikkumattomuuden riski jokaisen kansansairauden osalta erikseen. Liikkumattomien osuutena on käytetty laskelmissa 75 prosenttia, joka perustuu vuonna 2017 kerättyyn Suomi 100 KunnonKartta -väestötutkimuksesta (www.ukkinstituutti.fi/kunnonkartta) ja Terveys 2011 -tutkimuksesta (Husu ym. 2016) kerättyyn liikemittaritietoon. Keskimääräinen liikkumattomuuden kustannus on kerrottu sairausryhmittäisellä ikävakioidulla sairastavuusindeksillä kuntakohtaiset erot ja kunnan asukasmäärä huomioiden (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019b).

SeutuLiike-ohjelma luo yhtenäisiä, kohderyhmittäisiä ohjeita sekä materiaaleja kuntien käyttöön. Tavoitteena on arkiliikunnan lisääminen ja jo olemassa olevien liikunnallisten hankkeiden tukeminen, jolloin saadaan myös liikkumattomuuden kustannukset laskusuhdanteeseen.

Oriveden liikuntapalvelut on liittynyt mukaan myös valtakunnalliseen Voimaa Vanhuuteen-ohjelmaan vuonna 2019. Ohjelman tavoitteena on tavoittaa erityisesti vähän liikkuvia yli 75-vuotiaita henkilöitä. Seutuliike-ohjelmaan liittyen on Orivedellä myös haettu Aluehallintovirastolta avustuksia kahteen liikunnallisen elämäntavan edistämistä tukevaan hankkeeseen alkaen vuodesta 2020. Kouluissa on toteutettu jo usean vuoden ajan Liikkuva koulu-hankkeita ja niiden jatkona Liikkuva opiskelu-hanke toisella asteella jatkuu yhä. Hankkeiden myötä on saatu henkilöstöresursseihin kaivattua lisäystä sekä vietyä matalan kynnyksen maksuttomia harrastusmahdollisuuksia kuntalaisten tietoisuuteen entistä paremmin.

2.2 Lapset ja nuoret

Oriveden väestöstä 18,5 % on 0-17 vuotiaita lapsia ja nuoria. Nuorten terveydentilasta ja terveystottumuksia saadaan laajimmin tietoa kouluterveyskyselyjen avulla. Kouluterveyskysely on ainoa valtakunnallinen tutkimus, joka tuottaa kunta- ja oppilaitoskohtaista hyvinvointitietoa nuorista. Kouluterveyskysely kokoaa tietoa nuorten elinoloista, kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta. Kouluterveyskyselyn tulokset tukevat nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi tehtävää työtä. Kyselyyn vastaavat peruskoulujen 4. ja 5. -luokkien sekä 8. ja 9.-luokkien oppilaat sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Kouluterveyskysely toteutetaan joka toinen vuosi ja tuoreimmat käytössä olevat kyselytulokset ovat vuodelta 2019.

Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn keskeisempiä tuloksia

Keskeisimpiä nostoja 4.-5. -luokkalaisten vastauksista (vertailu koko maan tulokseen, joka merkitty sulkuihin, osissa suluissa myös Oriveden tulokset v. 2017)

Parempi tulos kuin Suomessa keskimäärin	Heikompi tulos kuin Suomessa keskimäärin
<ul style="list-style-type: none"> • Kokee olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä 59.1% (koko maa 54.9%) (v.2017 Orivedellä 49.7%) • Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana 6.7% (koko maa 15.5%) (v.2017 Ov 9.6%) • Vanhemmat tukevat ja kannustavat 92.8% (koko maa 88.3%) (v.2017 Ov 87.2%) • Käyttää nettiä tavan vuoksi 13.8% (koko maa 25.8%) • Koulussa ei kiusata lainkaan 73.4% (koko maa 65.9%) (v.2017 Ov 75.8%) • On erittäin tyytyväinen elämäänsä 59.1% (koko maa 54.9%) (v.2017 Ov 49.7%) 	<ul style="list-style-type: none"> • Tuntee itsensä yksinäiseksi 5.3% (koko maa 3.4%) (v.2017 Ov 2.2%) • Pääsee terveydenhoitajalle 2x vuodessa 35.3% (koko maa 42.5%) (v.2017 48.9%) • On kokenut seksuaalissävyytteistä koskettelua 2% (koko maa 1.6 %)

Keskeisimpiä nostoja 8.-9. -luokkalaisten vastauksista (vertailu koko maan tulokseen, joka merkitty sulkuihin, suluissa myös vertailuksi vuoden 2017 tuloksia)

Parempi tulos kuin Suomessa keskimäärin	Heikompi tulos kuin Suomessa keskimäärin
<ul style="list-style-type: none"> • On ollut huolissaan omasta mielialastaan kuluneen vuoden aikana 16.5% (koko maa 30%) (v.2017 Orivedellä 30%) • Kokee olevani tärkeä osa luokkayhteisöä 48.3% (koko maa 43.1%) (v.2017 Ov 61.7%) • Kokee keskusteluyhteyden vanhempien kanssa hyväksi 60.4% (koko maa 46%) (v.2017 Ov 33.6%) • Omalta paikkakunnalla on helppo hankkia huumeita 40.4% (koko maa 48.1%) (v.2017 Ov 40%) • On erittäin tyytyväinen elämäänsä 34.5% (koko maa 30.6%) (v.2017 Ov 25%) 	<ul style="list-style-type: none"> • Lukee kirjoja omaksi huvikseen 17.8%, pojista 8.7% (koko maa 27.8%, pojista 19.6%) (v.2017 Orivedellä 36.7%, pojista 21.8%) • Ei ole käyttänyt ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässä 35% (koko maa 17%) • Kokee yksinäisyyttä välitunneilla 13.1% (koko maa 6%) (v.2017 Ov 6.3%) • Tupakoi päivittäin 13.5% (koko maa 5.6%) (v.2017 Ov 9.6%) • Nuuskaa päivittäin 11.3% (koko maa 4.9%) (v.2017 Ov 2.4%) • Käyttänyt kannabista viimeisen 30 päivän aikana 12.5% (koko maa 4.4%) (v.2017 Ov 7.2%) • Hyväksyy ikäisillään kannabiksen polttamisen 20.7% (koko maa 12.4%) (v.2017 13.7%) • Poikien ylipainoisuus on lisääntynyt, 27% pojista on ylipainoisia (koko maa 19,5%). Tytöistä 15,8% on ylipainoisia (koko maa 14,4%). • Pojista 45,5% nukkuu arkisin alle 8 tuntia (koko maa 33%). Tytöistä 42,4% nukkuu arkisin alle 8 tuntia (koko maa 36,4%)

8-9 -luokkalaisten koettu terveydentila on parantunut vuoteen 2017 verrattuna. Mutta edelleen viidennes nuorista kokee terveydentilansa huonoksi tai keskinkertaiseksi. Tytöt raportoivat selvästi poikia enemmän viikoittaista päänsärkyä ja väsymystä; yli 40 % tytöistä ilmoittaa, että heillä on kyseisiä tuntemuksia viikoittain. Päänsärky, väsymys ja heikotus sekä niska-hartiakivut ovat kuitenkin vähentyneet verrattuna vuoden 2017 tuloksiin, mutta niitä esiintyy edelleen huolestuttavan paljon nuorilla sekä Orivedellä että muualla maassa.

Yläkoululaisten päihteiden ja tupakkatuotteiden käyttö on noussut huolestuttavasti. Humalajuominen Oriveden 8-9 luokkalaisilla on lisääntynyt; Pojista 20% ilmoitti, että on tosi humalassa vähintään kerran viikossa (koko maassa 10,4%) ja tytöistä vastaava osuus on 9,4% (koko maassa 8,6%). Myös poikien kannabiskokeilut Orivedellä ovat lisääntyneet huolestuttavasti: 24% pojista ja 4,7% tytöistä ilmoitti, että on kokeillut kannabista ainakin kerran (koko maassa pojat 10,2%, tytöt 7,0%). Myös tupakkatuotteiden ja nuuskan käyttö on lisääntynyt merkittävästi ja on selvästi yleisempää kuin Suomessa keskimäärin. Pojista 15,8% ja tytöistä 9,5 % tupakoi päivittäin (koko maassa pojat 6,1%, tytöt 5,1 %). Orivedellä myös poikien nuuskan käyttö on selvästi lisääntynyt ja vuoden 2019 kyselyssä pojista 18,7% ilmoitti käyttävänsä nuuskaa päivittäin (koko maassa 7,5%). Tyttöjen nuuskan käyttö on selvästi pienempää. (Orivesi 1,5%, koko maassa 2,4%).

Kyselyhetkellä 30% nuorista seurusteli ja 28% ilmoitti olleensa yhdynnässä. Huolestuttavaa on, että 35% nuorista, jotka ovat olleet yhdynnässä, eivät olleet käyttäneet ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässä. Osuus on selvästi koko maata suurempi (koko maa 17%). 1.2.2019 alkaen Tampereella ja Orivedellä alle 20-vuotiaat nuoret ovat voineet saada maksutta hormonaalisen ehkäisyyn 12 kuukaudeksi, kun ehkäisy aloitetaan ensimmäistä kertaa tai pitkäkestoisien ehkäisyyn maksutta (kierukka tai kapseli 3 vuodeksi). Myös kondomeja saa kouluterveydenhoitajalta tarpeen mukaan. Valistus sekä maksuton ehkäisy ovat tärkeitä toimenpiteitä, jotta vältytään nuorten ei-toivotuilta raskauksilta.

Keskeisimpiä nostoja lukion 1.-2. -luokkalaisten vastauksista (vertailu koko maan tulokseen, joka merkitty sulkuihin)

Parempi tulos kuin Suomessa keskimäärin	Heikompi tulos kuin Suomessa keskimäärin
<ul style="list-style-type: none"> • 6,5 % kokee, että heillä ei ole yhtään läheistä ystävää (koko maa 7,9 %) • 81,1 % harrastaa liikuntaa omatoimisesti vähintään viikoittain (koko maa 77,5 %) • 28,9 % erittäin tyytyväisiä ja 76,6 % tyytyväisiä elämäänsä (koko maa 22,9 % / 74,5 %) • 64 % kokee olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä (koko maa 56,6 %) • 10,4 % kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran (koko maa 14 %), vuonna 2017 5,1 % (koko maa 11,5 %) • 32,5 % ei syö aamupalaa joka arkiamu (koko maa 35,3 %) • 10,4 % kokenut seksuaalista häirintää puhelimesta tai internetissä vuoden aikana (koko maa 15,7 %) • Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita 36,4 % (koko maa 57 %) 	<ul style="list-style-type: none"> • 22,1 % kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi (koko maa 21,2 %) • 27,3 % hyväksyy ikäisillään kannabiksen (koko maa 20,2 %) • 51,9 % nukkuu arkisin alle 8 tuntia (koko maa 42,4 %) • 19,5 % kokee koulu-uupumusta (koko maa 15,5 %), • 37,7 % kokee uupumusasteista väsymystä (koko maa 30,2 %) • 21,1 % on vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilu (koko maa 18,2 %) • 46,8 % harjaa hampaat harvemmin kuin kahdesti päivässä (koko maa 31,6 %) • 32,5% kokee, että perheen koettu taloudellinen tilanne on kohtalainen tai sitä huonompi (koko maa 30,4 %) • 3,8 % kiusattuna vähintään kerran viikossa (koko maa 1,1 %)

Keskeisimpiä nostoja ammatillisen koulutuksen 1-2-luokkalaisten vastauksista (vertailu koko maan tuloksiin). Vuonna 2019 ei ollut saatavilla Tredun Oriveden toimipisteen lukuja. Taulukossa on käytetty kouluterveyskyselyn vastauksia hakukriteereillä ammatillinen oppilaitos ja Tampere, joka siis sisältää Oriveden Tredun oppilaiden vastaukset.

Parempi tulos kuin Suomessa keskimäärin	Heikompi tulos kuin Suomessa keskimäärin
<ul style="list-style-type: none"> • 21,6 % ylipainoisuus (koko maa 25,1 %) • 22,7 % käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta (koko maa 28,7 %) 	<ul style="list-style-type: none"> • 9,4 % kokee, että heillä ei ole yhtään hyvää ystävää (koko maa 8,3 %) • 22,3 % kokee, että heillä on hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa (koko maa 27,8 %) • 25,9 % kokee terveydentilansa keskinertaiseksi tai huonoksi (koko maa 23,2 %) • 18,5 % on vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilu (koko maa 15,4 %) • 21,5 % kokee, että paljon vaikeuksia muistamisessa, keskittymisessä ja oppimisessa (koko maa 19,1 %) • 25,7 % kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran (koko maa 20,1 %) • 26,7 % hyväksyy ikäisillään kannabiksen (koko maa 21,6 %) • 25,9 % kokee terveydentilansa keskinertaiseksi tai huonoksi (koko maa 23,2 %)

Lähes kolmannes lukiolaisista ei syö koululounasta päivittäin. Lukiolaisista noin neljäsosa liikkuu hengästymiseen asti korkeintaan yhden tunnin viikossa. Vastaava luku ammatillisessa oppilaitoksessa oli 39,2 %. Lukiolaisista 37,7 % kokee uupumusasteista väsymystä muutamana päivänä viikossa tai lähes päivittäin. Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevilla vastaava luku oli 13,1 %. Viidennes lukiolaisista kokevat opintojen merkityksen vähentyneen muutamana päivänä viikossa tai lähes päivittäin. Vastaava luku ammatillisessa oppilaitoksessa oli 12 %. Lukiolaisista 61,8 % piti koulunkäynnistä ja ammatillisessa oppilaitoksessa luku oli 81,1 %, joka on samaa luokkaa valtakunnallisen tuloksen kanssa.

Oriveden lukiolaiset käyttivät opiskeluhoillon (terveydenhoitaja, lääkäri, kuraattori ja psykologi) palveluja vähemmän kuin valtakunnallisesti keskimäärin.

Lukiolaisten kohdalla täysin raittiiden määrä on laskenut vuoden 2017 lukemasta (40,5 % -> 32,9 %) ollen nyt pienempi kuin valtakunnallinen luku (34,9 %). Ammatillisen oppilaitoksen puolella raittiiden nuorten määrä oli vastaavasti hieman kasvanut ollen 26,6 % (koko maa 28,6 %). Ammatillisessa oppilaitoksessa tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden päivittäinen käyttö (22,7 % vastanneista) oli vähentynyt vuodesta 2017 ja käyttö oli myös vähempää kuin valtakunnallisesti.

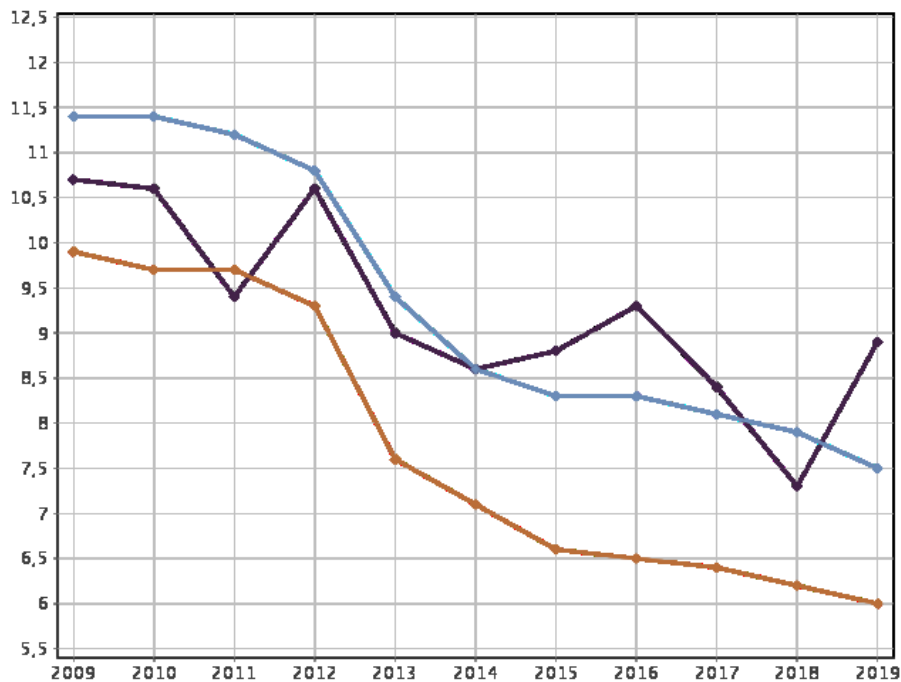
Ammatillisessa oppilaitoksessa huomioitavaa oli se, että vaikeudet koulunkäynnissä ja opiskelussa oli yhtä indikaattoria lukuun ottamatta yleisempiä kuin valtakunnallisesti. Positiivista on se, että lukiolaisilla on harrastuksia ja yksinäisyyden tunne on vähentynyt. Toisaalta niiden määrä, jotka kokevat, ettei heillä ole yhtään läheistä ystävää, on noussut 3,8 %:sta 6,5 %:in. Lukiolaisilla kokemus osallisuudesta on eri indikaattoreiden valossa keskimäärin parempaa kuin valtakunnallisesti. Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa ovat vähentyneet merkittävästi vuodesta 2017 (10,3% -> 3,9%). Mielialastaan huolestuneiden osuus lukiolaisissa on vähentynyt myös selkeästi edellisestä kyselystä: vuonna 2017 vastaajista 38,5% (koko maa 35,3%) oli huolissaan mielialastaan, kun prosenttiosuus vuonna 2019 on 24,3% (koko maa 38,8%). Ammatillisessa oppilaitoksessa mielialastaan huolissaan olevien määrä oli 33,1 % (koko maa 28,4 %).

Lukiolaisten kannabiskokeiluihin on tullut yli 50% nousu vuoteen 2017, mutta silti pysytään alle valtakunnan keskiarvon. Suurin muutos on kuitenkin tullut asenteissa: kannabiksen, alkoholin ja tupakkatuotteiden käytön hyväksyminen omassa ikäryhmässä on paljon tavallisempaa kuin edellisen vuoden 2017 kyselyn aikana. Ammatillisessa oppilaitoksessa asenteissa ja kokeilussa ei ole ollut muutosta vuoden 2017 tuloksiin verrattuna.

Lukiolaisten kokemus siitä, että perheen taloudellinen tilanne on kohtalainen tai sitä huonompi on vähentynyt merkittävästi vuoden 2017 kyselystä (53,8 % -> 32,5 %).

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24 –vuotiaiden osuus on pienentynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana 3,4 %-yksikköä, mutta vuoden 2019 aikana luku kasvoi 1,6 %-yksikköä. Vuonna 2019 koulutuksen ulkopuolelle jäi 8,9 % orivesiläisistä nuorista aikuisista, kun vastaava luku Tampereen seudulla oli 6,0 % ja koko maassa 7,5 %. Orivedellä 20-24 -vuotiaissa nuorissa oli vuonna 2018 ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa 20,1 %. Luku oli suurempi kuin koko maassa tai Pirkanmaalla keskimäärin. Koulutustilanne tasoittui 25-29 -vuotiaiden kohdalla ollen 12,1 %, joka oli samaa tasoa Pirkanmaan kanssa ja hieman parempi kuin koko Suomessa.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä:

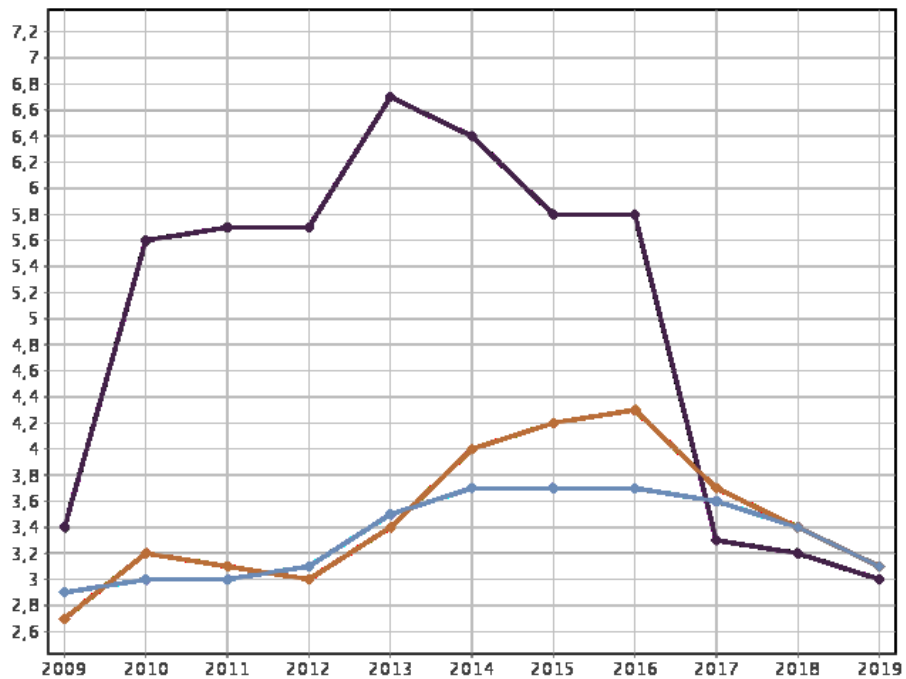

sininen: koko maa, ruskea: Tampereen seutu, musta: Orivesi

Lähde: Sotkanet

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden nuorten määrä on ollut Orivedellä verrokkikohteita selvästi suurempaa, mutta suunta on kääntynyt laskuun vuonna 2016. Vuonna 2019 orivesiläisistä nuorista aikuisista toimeentulotukea pitkäaikaisesti sai 3 %, joka vastaa koko maan keskiarvoa.

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä:

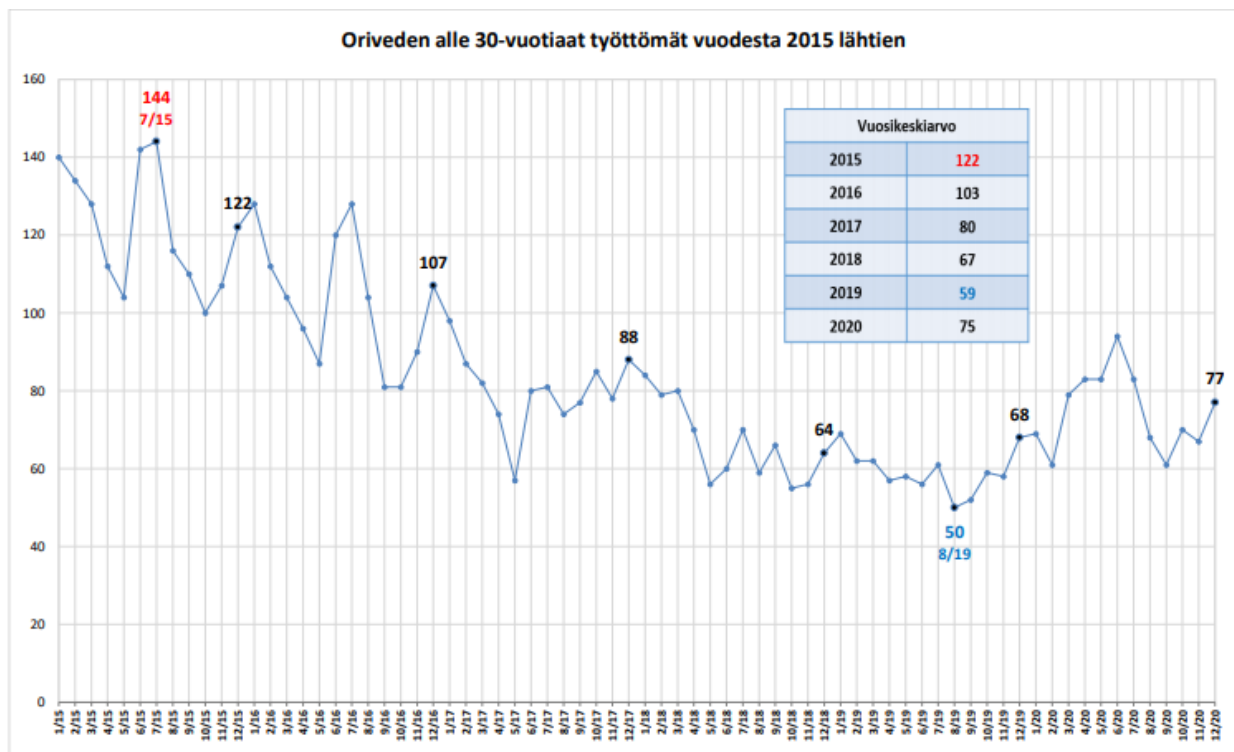
sininen: koko maa, ruskea: Tampereen seutu, musta: Orivesi
Lähde: Sotkanet

Nuorisotyöttömyys on kääntynyt laskuun loppuvuodesta 2015 alkaen. Vuonna 2019 elokuussa työttömien alle 30-vuotiaiden nuorten määrä oli alhaisimmillaan. Työttömänä oli tällöin 50 nuorta. Koronapandemian vuoksi työllistämistä edistävien toimenpiteiden määrä väheni vuonna 2020. Työvoimakoulutuksia, työkokeiluja ja omaehtoisia opiskeluita työttömyysetuudella toteutettiin selvästi vähemmän. Starttivalmennukseen ohjautui nuoria tasaisesti ja tälle palvelulle on havaittu olevan kasvava tarve. Starttivalmennuksen sisältöjä kehitetään koko ajan palvelutarpeiden mukaisesti. Starttivalmennuksessa on lisätty liikuntaa ja terveellisen ruokavalion merkitystä. Vuonna 2020 työllisyyspalvelujen nuorten palvelut muuttivat samoihin tiloihin nuorisopalvelujen kanssa. Näistä muodostui Nuorten Kampus, josta löytyy nyt nuorten palvelut keskitetysti. Tämä on lisännyt entisestään yhteistyötä nuorten palvelujen kesken. Starttivalmennus on lisännyt Kampusalueelle muuton myötä myös uimahallin käyttöään.

Työllisyyspalveluissa oli etsivän nuorisotyön ja yksilövalmennuksen asiakkaina 123 eri henkilöä vuonna 2020. Osaamisen lisääminen opiskelujen kautta on oleellista suurimmalle osalle nuorista. Osalla nuorista on terveydentilasta tai elämäntilanteesta johtuvia syitä, jotka ovat esteenä työelämään kiinnipääsemiseen. Erityisesti mielenterveyden ongelmista johtuvat syyt ovat lisääntyneet ja moniammatillinen yhteistyö on erittäin tärkeää näiden nuorien kohdalla.

Alle 30-vuotiaiden työttömien osuus alle 30-vuotiaasta työvoimasta vuodesta 2015 alkaen

Lähde: Pirkanmaan TE-toimisto/Hannu Antikainen

Lastensuojelu ja lapsiperheiden sosiaalityö

Vuonna 2020 lastensuojeluilmoituksia tehtiin 67 kappaletta, mikä on 30 % vähemmän kuin edellisenä vuonna. Kiireellisiä huostaanottoja tehtiin vuoden aikana 6, joka on yli puolet vähemmän kuin vuonna 2019. Pidempiaikaisia sijoituksia tehtiin vastaavasti selvästi aiempaa vuotta enemmän (vuonna 2019: 1, vuonna 2020: 4). Koska kyse on yksittäisistä tapauksista, vuosittainen vaihtelu on suurta, eikä muutaman vuoden seurannan perusteella voida tehdä merkittäviä johtopäätöksiä. Myös koronapandemian aiheuttama poikkeustila, etäkoulu ja palvelujen sulut ovat todennäköisesti myös osalta vaikuttaneet siihen, ettei lastensuojeluilmoituksia ole tehty yhtä paljon kuin aiempana vuonna.

Vuonna 2020 sijaishuollon päivien määrä laski 5% (440 pvää) ja vuodesta 2018 lähtien laskua on ollut 23 % (2528 pvää). Myös pidemmän aikavälin tarkastelu osoittaa, että sijaishuollon päivien osalta on tapahtunut käänne parempaan, mutta vuosittaisia vaihteluja tuki esiintyy. Vuosien 2015-2019 välisenä aikana sijaishuollon päivät ovat vähentyneet 7 % ja vuoden 2008 tasosta sijaishuollon päivien määrä on vähentynyt huomasti, lähes 70 % (-6239 pvää, 2008: 15198 pvää). Pitkän aikavälin tarkastelu osoittaa, että lastensuojeluun tehdyt toimenpiteet (mm. perhetyöhön ja avohuollon palveluihin panostaminen) sekä Oriveden kaupungin lasten ja nuorten palveluihin lisäämät resurssit, ovat tuottaneet tulosta. Lisäksi Tampere-Orivesi yhteistoiminta-alueeseen siirtyminen vuosina 2013-2014 on laajentanut kuntalaisten käytössä olevaa palvelutarjontaa ja osaltaan vaikuttanut siihen, että lapsiperheiden ja nuorten käytössä on entistä monipuolisempia ja tarpeenmukaisempia ennaltaehkäiseviä sekä lastensuojelun avohuollon palveluita.

Oriveden lastensuojelun tilannetta analysoidaan vuosittain Tampereen kaupungin vastuhenkilöiden kanssa. On huolestuttavaa, että ammattilaiset tuovat esiin sen, että useat orivesiläiset perheet eivät halua ottaa vastaan varhaisen tuen palveluita (mm. lapsiperheiden kotipalvelu, Perhepiste Nopean palvelut), vaikka niitä heille henkilökohtaisesti tarjotaan. Syynä mahdollisesti on häpeä, pelko lastensuojelua kohtaan tai se, että perhe ei koe ko. palvelujen vastaavan heidän tarpeisiinsa. Näiden syiden tarkempaan selvittämiseen, matalan kynnyksen palvelujen markkinointiin ja lastensuojelua koskevan virheellisen mielikuvan muuttamiseen sekä uusien palvelumuotojen kehittämiseen tulee jatkossa panostaa.

Orivesiläisten lasten ja nuorten kiireellisten sijoitusten ja huostaanottojen taustalla on monia syitä, eikä esimerkiksi nuorten päihteiden käyttö näy yksittäisenä merkittävänä tekijänä sijoitusten taustalla. Usein taustalla on kasaantuneita ongelmia ja elämänmuutoksia, pitkään jatkunutta henkistä pahoinvointia ja haasteita sosiaalisissa suhteissa. Ongelmat usein kasaantuvat ja jos nuoren saama tuki kriisien ja muutoksien käsittelyyn on puutteellista, tilanne voi johtaa siihen, että sijoitus kodin ulkopuolelle on tässä elämänvaiheessa välttämätöntä. Oriveden lastensuojelussa kohtaamat asiat eivät poikkea siitä millaista lastensuojelun arki ja sijoitusten syyt ovat valtakunnallisestikin.

Yhteenveto

4-5-luokkalaisten osalta kysely suoritettiin vuonna 2019 toista kertaa. Kokonaisuutena orivesiläislapset ovat hieman tyytyväisempiä elämäänsä kuin edellisellä kyselykerralla. Lisäksi he kokivat olevansa keskimääräistä enemmän osa luokka- tai kouluyhteisöä. Orivedellä myös harrastuneisuus oli samaa tasoa kuin muualla maassa. Terveystilan kokemuksen suhteen tilanne oli huonontunut. Useampi lapsi koki terveystilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi ja kärsi nukahtamisvaikeuksista tai heräilemisistä öisin. Luvut olivat kuitenkin koko maan lukuja alhaisempia. Lisäksi nousua oli yksinäisyyden kokemuksessa ja luku oli korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Kiusaamisen kokemukset koulussa olivat lisääntyneet ollen nyt samaa tasoa kuin valtakunnallisesti. Toisaalta lapset kokevat, että kiusaamisesta kertominen aikuiselle on helpompaa ja kertomisesta on koettu olevan apua. Ylipäätään koulun aikuisten kanssa keskustelumahdollisuudet ovat lapsien mukaan parantuneet huomattavasti. Perheiden sisäinen kommunikaatio koetaan hyväksi ja lapsi kokee olevansa osa keskustelevaa, kiinnostunutta ja välittävää perhettä. Tulokset ovat parantuneet edellisestä kyselystä ja ovat kautta linjan paremmat kuin koko maan keskiarvo. Tupakkatuotteiden kokeileminen, lukuun ottamatta nuuskaa, oli vähentynyt. Oma internetin käyttö kuitenkin huolestuttaa monia 4-5 -luokkalaista; 24 % kokee usein, että pitäisi viettää aikaa muutoin kuin netissä ja 27 % on yrittänyt usein viettää vähemmän aikaa netissä, mutta ei ole onnistunut.

Kouluterveyskyselyn mukaan 8-9 -luokkalaisten osalta on myös tapahtunut monia myönteisiä muutoksia edelliseen kyselyyn verrattuna. Omasta mielialastaan huolissaan olevien määrä on lähes puolittunut ja kokemukset keskusteluyhteyden paranemisesta omien vanhempien kanssa on noussut kahdessa vuodessa merkittävästi. Myös tyytyväisyys elämään ylipäätään on parempaa kuin vuonna 2017. Mutta erittäin huolestuttavaa on se, että eri päihteiden käyttö (tupakka, nuuska, alkoholi ja kannabis) on lisääntynyt ja luvut ovat myös suurempia kuin Suomessa keskimäärin. Myös myönteinen asenne kannabiksen suhteen noudattaa samaa linjaa. Nuoret kokevat enemmän yksinäisyyttä välitunnilla ja myös yksinään oloa välitunnilla pelkävien määrä on noussut. Myös sellaisten nuorten määrä, joilla ei ole yhtään läheistä ystävää, on noussut. Työrauha luokissa oli nuorten mielestä huonontunut ja hieman yli puolen mielestä opettajat eivät tunnu olevan kiinnostuneita nuorten kuulumisista. Huolestuttava tulos on lisäksi ehkäisyvälineiden käytössä; yli kolmannes vastaajista ilmoitti, ettei ole käyttänyt ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässä.

Lukion tuloksien tulkinnassa tulee ottaa huomioon vastaajien pieni määrä ja useissa kysymyksissä tuloksia ei ole raportoitu tämän vuoksi. Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden osalta ei ole raportoitu lainkaan erikseen Tredun Oriveden toimipisteen tuloksia, vaan tarkastelu on tehty koko Tredun osalta. Sekä lukiolaisten että ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden osalta huolta herättää terveystottumusten puutteet (aamupalan/koululounaan syönti, liikunta, hampaiden harjaus) sekä koulu-uupumuksen ja -väsymyksen kasvaminen. Ammatillisen oppilaitoksen osalta huolta herättää myös se, että koetun terveyden, oireiden ja sairauksien kaikkien indikaattoreiden osalta tulokset olivat huonompia kuin valtakunnallisesti.

Lukiolaisten kohdalla täysin raittiiden määrä on laskenut vuoden 2017 lukemasta ollen nyt hieman pienempi kuin valtakunnallinen luku. Ammatillisen oppilaitoksen puolella raittiiden nuorten määrä oli vastaavasti hieman kasvanut. Ammatillisessa oppilaitoksessa myös tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden päivittäinen käyttö oli vähentynyt vuodesta 2017 ja käyttö oli myös vähempää kuin valtakunnallisesti.

Ammatillisessa oppilaitoksessa huomioitavaa oli se, että vaikeudet koulunkäynnissä ja opiskelussa oli yhtä indikaattoria lukuun ottamatta yleisempiä kuin valtakunnallisesti.

Positiivista on se, että lukiolaisilla on harrastuksia ja yksinäisyyden tunne on vähentynyt. Toisaalta niiden lukiolaisten määrä, jotka kokevat, ettei heillä ole yhtään läheistä ystävää, on noussut. Lukiolaisilla kokemus osallisuudesta on eri indikaattoreiden valossa keskimäärin parempaa kuin valtakunnallisesti. Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa vähentyneet vuodesta 2017. Omasta mielialastaan huolestuneiden osuus lukiolaisissa on vähentynyt selkeästi edellisestä kyselystä ja tulos on selvästi parempi kuin Suomessa keskimäärin. Lukiolaisten kannabiskokeiluihin on tullut merkittävä nousu viime vuosien aikana, mutta silti kokeiluita on vähemmän kuin Suomessa keskimäärin. Suurin muutos on kuitenkin tullut asenteissa: kannabiksen, alkoholin ja tupakkatuotteiden käytön hyväksyminen omassa ikäryhmässä on paljon tavallisempaa kuin edellisen vuoden 2017 tehdyn kyselyn aikana. Ammatillisessa oppilaitoksessa asenteissa ja kokeilussa ei ole ollut muutosta vuoden 2017 tuloksiin verrattuna.

Lastensuojelun tunnusluvut osoittavat, että sijaishuollon päivien määrä on vähentynyt merkittävästi viimeisen kymmenen vuoden aikana, mutta vuosittainen vaihtelu on suhteellisen suurta. Viime vuosien aikana sijoitukset ovat kohdistuneet lähinnä nuoriin ja taustalla on moninaisia syitä, jotka eivät poikkea valtakunnallisesti

tutkimuksissa todetuista riskitekijöistä. Tampere-Orivesi yhteistoiminta-alueen myötä lasten ja nuorten erityispalveluiden valikoima on laajentunut, koska kaikki Tampereen palvelut ovat kuntalaisten käytettävissä. Huolestuttavaa on kuitenkin se, että useat orivesiläiset perheet eivät halua ottaa vastaan varhaisen tuen palveluita. Syyinä mahdollisesti on häpeä, pelko lastensuojelua kohtaan tai se, että perhe ei koe ko. palvelujen vastaavan heidän tarpeisiinsa. Näiden syiden tarkempaan selvittämiseen, matalan kynnyksen palvelujen markkinointiin ja lastensuojelua koskevan virheellisen mielikuvan muuttamiseen sekä uusien palvelumuotojen kehittämiseen tulee jatkossa panostaa.

Positiivista on, että nuorten työttömien ja toimeentulotuen saajien määrä on vähentynyt, mutta nuorten lisääntyvät haasteet mielenterveyden ongelmien vuoksi on huolestuttavaa.

Jatkossa tulisi edelleen vahvasti panostaa lasten ja nuoren osallisuuden/yhteisöllisyyden ja sen myötä ”minäpystyvyyden” vahvistamiseen. Minäpystyvyyden on arvioitu vaikuttavan keskeisesti terveyskäyttäytymiseen. Esimerkiksi lapsilla ja nuorilla se vaikuttaa päihteiden käyttöön, tupakointiin, ruokatottumuksiin, seksuaalikäyttäytymiseen, fyysiseen aktiivisuuteen ja mielenterveyteen. Minäpystyvyydellä tarkoitetaan yksilön käsitystä omista kyvyistään suoriutua annetusta tehtävästä. Minäpystyvyys vaikuttaa yksilön toimintaan ja motivaatioon suuresti ja usein puhutaankin myös sosiaalisesta vahvistamisesta. Lapselle ja nuorelle annetaan välineitä selviytyä haasteista, motivoida itseään ja luoda uskoa omaan pystyvyyteensä. Kun uskoo pystyvänsä, elämäkin pysyy paremmin hallinnassa.

Myös eri tahojen (nuoret, vanhemmat, työntekijät) tietoisuuden lisääminen riippuvuuksista (päihteet, netti, pelaaminen), niihin liittyvistä ilmiöistä (esim. nuorten käyttämä kieli, internet-sivustot) ja niiden vaikutuksista elämään on jatkossa otettava aiempaa keskeisemmäksi painopisteeksi. Ennalta ehkäisevään päihdetyötä pitää alkaa tehdä vahvemmin jo alakoulusta lähtien, jotta vaikutukset näkyisivät nuorten asenteissa ja käyttäytymisessä. Lasten ja nuorten sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja tulee kehittää entistä vahvemmin ja johdonmukaisemmin jo varhaiskasvatuksesta lähtien, jotta voidaan ehkäistä esimerkiksi kiusaamista sekä vahvistaa lasten ja nuorten ”minäpystyvyyden”-kokemusta. Huomioitavaa on nuorten kokemukset yksinäisyydestä välitunnilla, joten konkreettiset panostukset välituntien laatuun ja toimintaan tulee ottaa tarkasteluun.

Tulevaisuudessa tulisi myös edelleen vaikuttaa siihen, että lapsilla ja nuorilla on erilaisia maksuttomia tai edullisia harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia (myös ”höntsyliikuntaa”, lisää kerhotoimintaa heti koulupäivän jälkeen, kesäkerhot/päiväleirit/leirit) ja varmistaa, että viime vuosina tehdyt hyvät toimenpiteet jatkuvat ja kehittyvät tulevaisuudessakin. Myös lasten ja nuorten monipuolista liikumista tulisi kaikin keinoin lisätä koulumatkalla, koulupäivän aikana ja vapaa-ajalla, jotta voidaan edistää heidän nykyistä ja tulevaa hyvinvointiaan. Orivedellä toimi vuonna 2020 Terve Nuori-hanke, jonka kohderyhmänä oli lukiolaiset, hanketyö keskittyi nuorten hyvinvointiin, liikunnan lisäämiseen sekä mieluisan harrastuksen löytymiseen. Terve Nuori-hanke on osa Liikkuva Opiskelu-hankkeita joihin aluehallintovirasto myöntää rahoituksen. Syksyllä 2020 Orivedellä haettiin avustusta koulunuorisotyö hankkeeseen, jonka avulla aloitettaisiin systemaattinen harrastusten kartoitus ja koordinointi. Avustus myönnettiin yläkoululle ja toiminta saatiin käyntiin. Myöhemmässä vaiheessa on tarkoitus laajentaa koulunuorisotyön menetelmät myös ennaltaehkäisevään työhön alakouluille. Koulunuorisotyö hankkeen yhteyteen haettiin syksyllä avustus Harrastamisen Suomen malli-kohdeavustuksena, jonka tavoite on taata jokaiselle 1-9 luokan oppilaalle tasa-arvoinen mahdollisuus osallistua mieluisaan harrastustoimintaan koulupäivän yhteydessä. Harrastusvaihtoehdot kartoitettiin koululaiskyselyillä.

Myös tiedottamista lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksista (mm. kuntalaisaloite, nuortenideat.fi, nuorisovaltuusto) heitä koskeviin asioihin tulisi edelleen lisätä ja tukea heitä aktiivisessa osallistumisessa. Päätöksenteossa tulisi huomioida lasten ja nuorten kannanotot ja ehdotukset.

Koronapandemian vaikutukset lapsiin, nuoriin ja perheisiin ovat olleet merkittävät ja niitä käsitellään erikseen kappaleessa 2.5 ”Koronapandemian vaikutukset väestöön”.

2.3 Työikäiset

Kaupungin toimivuuden kannalta on keskeistä, että työikäinen väestö kokee itsensä työkykyiseksi, jaksaa tehdä työtä ja haluaa pysyä työelämässä entistä kauemmin. Työikäiset (17–64-vuotiaat) ovat Orivedellä suurin ikäryhmä, vaikkakin työikäisten prosentuaalinen osuus kuntalaisista on huolestuttavasti laskenut viime vuodet. Työikäisen hyvinvointia edistää mielekkääksi koettu työ sekä työn ja vapaa-ajan välinen tasapaino. Aktiivinen vapaa-aika, kulttuuri- ja vapaa-ajantoimintoihin luo hyvinvointia, elämänlaatua ja tuottaa elämyksiä.

Kela laskee vuosittain sairastavuusindeksiin, jossa jokaiselle Suomen kunnalle lasketun indeksin avulla pyritään havainnollistamaan sitä, miten tervettä tai sairasta alueen väestö on suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (= 100). Indeksi ilmoitetaan sekä sellaisenaan että ikä- ja sukupuolivakioituna. Vakioinnilla ikä- ja sukupuolirakenteen vaikutus indeksilukuun voidaan poistaa, mikä mahdollista alueittaisen vertailun alueiden välisistä ikä- ja sukupuolirakenteen eroista huolimatta.

Sairastavuusindeksi perustuu kolmeen tilastomuuttuun: kuolleisuuteen, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuuteen työikäisistä (16–64-vuotiaat) sekä lääkkeiden ja ravintovalmisteiden korvausoikeuksien haltijoiden osuuteen väestöstä. Niistä kukin on suhteutettu maan väestön keskiarvoon. Sairastavuusindeksi on näiden kolmen osaindeksin keskiarvo.

Terveyttä ja toimintakykyä ilmaiseva ikävakioitu sairastavuusindeksi Orivedellä vuonna 2018 oli 105,8 %. Indeksi on jatkanut kasvuaan vuodesta 2011 lähtien ollen hieman yli koko maan keskiarvon. Kuolleisuusindeksi on sitä vastoin laskenut vuonna 2018 (100,7%) ja on hyvin lähellä koko maan keskiarvoa.

Terveyspuntarin sairastavuusindeksi

Vakiointi: Vakioitu

Alue	Indeksi	Aika								
		2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Orivesi	-kuolleisuusindeksi	100,7	104,3	103,3	99,6	98,1	94,9	90,5	86,7	90,8
	-lääkekorvausoikeusindeksi	101,1	100,4	99,7	99,2	98,8	97,7	97,2	96,6	97,0
	-työkyvyttömyysindeksi	115,7	104,7	103,5	98,3	100,1	97,6	100,9	98,5	98,8
	Sairastavuusindeksi	105,8	103,1	102,2	99,0	99,0	96,7	96,2	93,9	95,5

Lähde: Kela / analytiikka- ja tilastoryhmä / NIT079A, Aluejaotusvuosi: 2020

Kelan kansantauteja kuvaavan tilaston mukaan Orivedellä sairastetaan keskiarvoa enemmän diabetesta, nivelreumaa sekä sydämen vajaatoimintaa. Jos lukuja tarkistellaan niin, ettei niitä ole ikävakioitu, tulos on hyvin toisen tyyppinen. Diabetes, verenpainetauti, nivelreuma, sepelvaltimotauti ja sydämen vajaatoiminta nousevat selvästi yli keskiarvon. Näitä kansantauteja on erityisesti ikääntyneillä ihmisillä, joiden osuus Oriveden väestöstä on suurempi kuin koko maassa keskimäärin.

Terveyspuntarin kansantauti-indeksi

Vakiointi: Vakioimaton

Alue	Kansantauti	Aika								
		2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Orivesi	103 Diabetes	135,1	135,7	133,2	131,4	133,5	133,4	134,0	131,7	129,4
	112 Psykoosit	93,5	93,8	95,3	93,3	93,2	91,6	90,6	91,3	89,9
	201 Sydäm. vajaatoiminta	138,1	131,1	114,1	112,6	107,4	100,8	101,9	99,8	104,3
	202 Nivelreuma	120,3	118,3	116,2	116,9	115,3	113,7	112,7	121,0	118,8
	203 Astma	99,2	98,2	95,4	92,2	92,4	93,4	94,5	87,8	87,0
	205 Verenpainetauti	120,3	119,1	117,9	117,9	117,7	117,3	119,9	119,9	119,1
	206 Sepelvaltimotauti	122,2	119,1	118,3	117,5	112,2	108,1	110,1	110,6	110,5
	Kansantauti-indeksi	118,4	116,5	112,9	111,7	110,2	108,3	109,1	108,9	108,4

Vakiointi: Vakioitu

Alue	Kansantauti	Aika								
		2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Orivesi	103 Diabetes	111,8	112,0	110,2	108,2	111,1	111,4	112,2	110,5	109,3
	112 Psykoosit	87,5	87,4	87,6	87,1	87,4	86,5	85,9	84,4	83,9
	201 Sydäm. vajaatoiminta	110,5	103,4	89,8	87,8	80,3	76,1	77,2	76,0	79,7
	202 Nivelreuma	107,6	106,5	104,6	106,7	106,7	103,7	101,7	108,0	106,4
	203 Astma	90,5	90,4	87,6	83,9	84,5	85,7	85,8	80,1	79,5
	205 Verenpainetauti	94,1	93,5	93,3	93,6	94,6	94,3	96,4	97,3	97,3
	206 Sepelvaltimotauti	91,1	88,7	88,7	88,4	85,3	81,9	83,1	83,9	84,5
	Kansantauti-indeksi	99,0	97,4	94,5	93,7	92,8	91,4	91,8	91,5	91,5

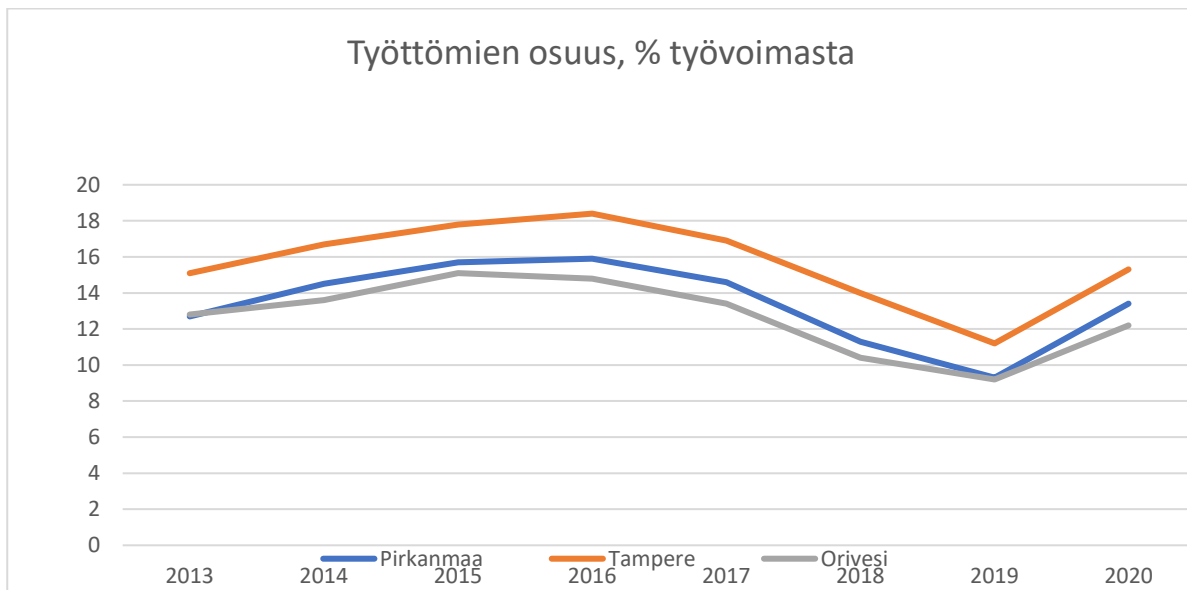
Lähde: Kela / analytiikka- ja tilastoryhmä / NIT083A, Aluejaotusvuosi: 2020

Jatkossa tulee erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että diabeteksen ja verenpainetaudin esiintyvyyttä voidaan ehkäistä merkittävästi oikeanlaisella ravitsemuksella ja riittävällä liikunnalla. Väestön ravitsemusta, painonhallintaa ja liikuntaa muokkaavien toimenpiteiden kustannukset ovat alhaiset niillä saavutettuihin terveyshyötyihin nähden.

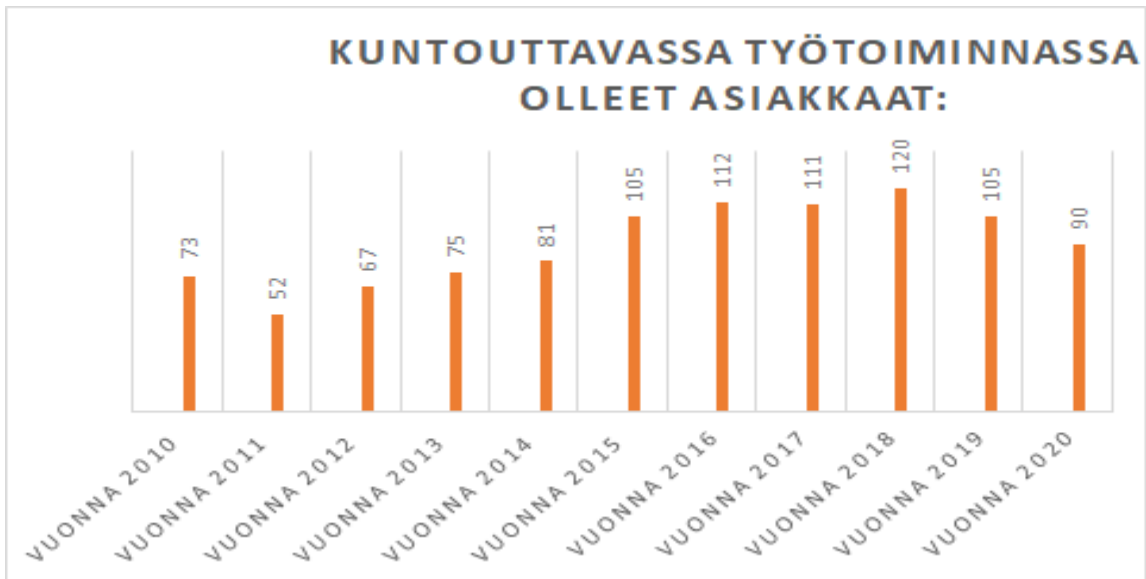
Orivedellä on työssä käyviä noin 4000 henkilöä ja työpaikkaomavaraisuus on noin 80%. Elinkeinojakauma on seuraava: palvelut 60%, jalostus ja teollisuus 29%, maa- ja metsätalous 11%. Orivedellä on noin 750 yritystä ja noin 260 maatilaa.

Kuntakokeilun päättyminen sekä koronapandemian vaikutukset laskivat jonkin verran aktivointiastetta. Työttömyysaste oli vuoden 2020 lopussa 12,2%. Myös valumaa pitkäaikaistyöttömyyteen on havaittavissa. Työllisyyspalveluiden toiminnan jatkuvalla kehittämiselle on pystytty vastaamaan paremmin asiakasryhmien tarpeisiin. Työllisyyspalveluissa aloitti v. 2020 alusta uudessa työnkuvassa työkykyvalmentaja, jonka tehtävänä on mm. tukea työllisyyspalveluiden asiakkaita, joilla on työkykyyn vaikuttavia terveydellisiä rajoitteita, löytämään tarvitsemansa työllistymistä tukevat sekä kuntoutus- ja terveystyöpalvelut. Samalla on tarkoitus kehittää yhteistyötä työllisyyspalveluiden, terveystyöpalveluiden, Kelan ja muiden toimijoiden välillä. Uusina kuntouttavan työtoiminnan toimintamuotoina aloitettiin työkykyryhmä ja luontoryhmä.

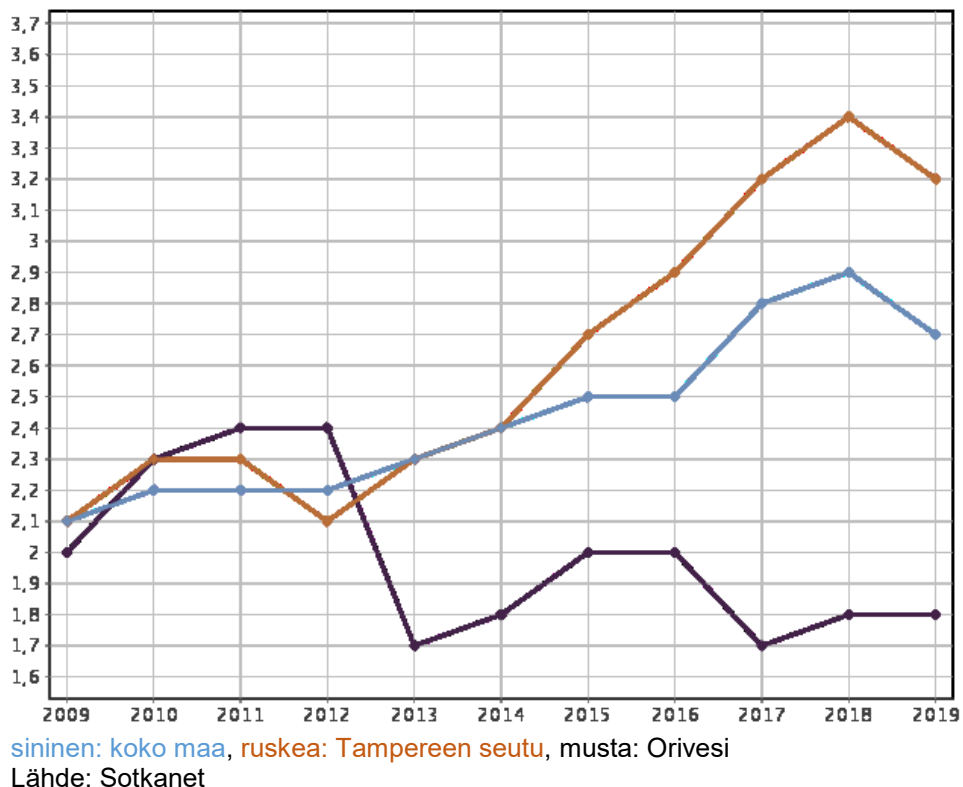
Lähde: Pirkanmaan työ- ja elinkeinotoimiston tilannekatsaukset tammikuu 2014–2020

Kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärät olivat suurimmillaan kuntakokeiluvuosina, jolloin päästiin tehokkaampaan asiakasohjaukseen. Vuoden 2020 luvuissa näkyvät myös koronapandemian tuomat rajoitukset toimintaan. Orivedellä on paljon asiakkaita, jotka hyötyvät moniammatillisesta yhteistyöstä ja yhteistyötä tehdään hyvin tiiviisti työllisyyspalveluiden, sosiaalitoimen, psykiatrian poliklinikan, TE-toimiston, talous- ja velkaneuvojan, terveydenhoitajan ja muun terveydenhuollon kanssa. Koulutus nähdään yhtenä tärkeimpänä keinona työttömyyden katkaisemiseen ja yhteistyötä Tredun Oriveden toimipisteen kanssa tehdään tiiviisti. Tällä tavoin on saatu myös uusia koulutusvaihtoehtoja paikallisesti, kuten hoiva-avustajakoulutus vuonna 2020. Yhteistyötä on lisännyt kaupungin ja Tredun yhteinen yrityskoordinaattori sekä erilaiset yhteistyötapaamiset.

Työkäisten pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden määrä on pysynyt hyvin vakaana viime vuodet; vuonna 2019 työkäisistä kuntalaisista 1,8 % sai pitkäaikaisesti toimeentulotukea. Orivedellä osuus oli kuitenkin edelleen pienempi kuin verrokkikohteissa: vastaava osuus oli koko maassa 2,7 %, Tampereen seutukunnissa 3,2 % ja Ylä-Pirkanmaan seutukunnissa 2,1 %.

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä:

Vastaavasti työkyvyttömyyseläkettä saa suurempi osuus työkäisistä kuntalaisista kuin koko maassa tai Tampereen seudulla keskimäärin. Vuonna 2019 Orivedellä 8,7% työkäisistä kuntalaisista sai työkyvyttömyyseläkettä, kun vastaava osuus koko maassa on 6,6 % ja Tampereen seudulla 5,9 %.

Yhteenveto

Työikäiset (17–64-vuotiaat) ovat Orivedellä suurin ikäryhmä, vaikkakin työikäisten prosentuaalinen osuus kuntalaisista on huolestuttavasti laskenut viime vuodet. Tampereen kaupunkiseudun työvoima- ja yrityspalvelujen alueellisen kokeilun päättyminen näkyi asiakasohjauksen vähentymisenä. Kokeilun aikana kehitettyjä toimintamalleja on pyritty pitämään käytännössä ja toimintaa on muutettu vastaamaan entistä paremmin haastavien asiakasryhmien tarpeita. Orivesi on mukana Työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa ajalla 1.3.2021-30.6.2023. Tällöin valtiolta siirtyy kunnan tehtäväksi työllisyyden edistämiseen liittyviä tehtäviä ja työttömien asiakasohjaus eri palveluihin helpottuu. Tämän kokeilun kohderyhmä on aiempaa kokeilua laajempi. Kokeilun piiriin siirtyvät kaikki alle 30-vuotiaat, maahanmuuttajat, vieraskieliset sekä henkilöt, jotka eivät täytä ansiopäivärahan saamisen edellytyksiä. Näin päästään paremmin kohtaamaan asiakkaita ja selvittämään heidän palvelutarpeitaan.

On huolestuttavaa, että terveyttä ja toimintakykyä ilmaisevan ikävakioidun sairastavuusindeksi on noussut 2010-luvulla tasaisesti ja vuoden 2016 lukuarvo ylittää jo koko maan keskiarvon. Orivedellä sairastetaan keskivertoa enemmän diabetesta, sydämen vajaatoimintaa ja nivelreumaa. Diabetes lisää myös monien vakavien terveysongelmien riskiä (mm. sydän- ja verisuonitaudit).

Jatkossa tulisi entistä enemmän kiinnittää huomiota siihen, kuinka kuntatasolla voidaan vaikuttaa tyyppin 2 diabeteksen ja muiden ns. elintapasairauksien ehkäisyyn. SeutuLiike-ohjelman tutkimusten mukaan liian vähäinen liikkuminen ja runsas paikallaanolo lisäävät työikäisten riskiä sairastua erilaisiin kansansairauksiin, jotka lisäävät terveydenhuollon kustannuksia ja vähentävät työn tuottavuutta. Edistämissuunnitelma tähtää siihen, että työikäisten kävely ja pyöräily työmatkalla lisääntyvät, työpäivän aikainen paikallaanolo vähenee ja vapaa-ajan liikkuminen lisääntyy.

Myös työikäisten ravitsemus-, liikunta- ja elintapaohjaus sekä monipuoliset ja edulliset liikuntamahdollisuudet ovat hyviä keinoja tarjota kuntalaisille oikeaa tietoa ja mahdollisuuksia omalla toiminnallaan sekä ennaltaehkäistä että hoitaa omaa terveyttään. Elintapamuutos vaatii usein henkilökohtaisen ravitsemus-, liikunta- ja elintapaohjauksen, joka tulee huomioida myös resurssien kohdentamisessa.

Orivedellä alkoi 2020 vuoden alusta Liikunnallisen elämäntavan edistämishanke, jonka tavoitteena on lisätä arkiliikuntaa. Visiona hankkeella on 3-5 vuoden aikana saada 50 % orivesiläisistä liikkumaan säännöllisesti 2-3 tuntia viikossa. Hanketyöhön liittyen aloitettiin jo 2019 valmistella liikuntaneuvontapalvelua sekä elintapaohjaukseen suuntautuvia ryhmätoimintoja, joilla voidaan vaikuttaa työkykyyn ja tuoda kuntalaisille mahdollisuuksia kokeilla ja löytää harrastusmahdollisuuksia esimerkiksi kuntosaliharjoittelun parista. Tähän liittyen toteutettiin mm. liikunnanohjaajan päivystystä, erilaisia lajiohjauksia kesäkalenterin mukaan, liikuntaneuvonnan palveluketju sekä tehoharjoittelua, joka on kohdennettu vähän liikkuvien ja ikäihmisten lihaskunnan kehittämiseen. Työikäisille on tarjottu monipuolista tyhyliikuntaa, mm. avovesijumppaa, virtuaalijumppaa sekä ohjattuja ryhmätoimintoja kunto- ja liikuntasaleilla. Yleistä hyvinvointia parannetaan myös lainattavien liikuntavälineiden avulla, yhteistyötä tehdään mm. kaupungin pääkirjaston sekä Eräjärven kirjaston kanssa.

Koronapandemialla on ollut suuria vaikutuksia monen työikäisen kuntalaisen hyvinvointiin. Koronapandemian vaikutuksia väestöön käsitellään kappaleessa 2.5.

2.4 Ikäihmiset

Orivedellä oli 31.12.2019 yhteensä 2692 eläkeikäistä, 65 vuotta täyttäneitä asukasta. Tämä luku on 29,4 % koko Oriveden väestöstä. Vuodesta 2013 lähtien (asukkaita 9630, joista yli 65-vuotiaita 2474), väestö on ikääntynyt tasaista vauhtia.

Vuosi	2013	2015	2017	2019
75-vuotta täyttäneitä	1155 hlöä	1176 hlöä	1197 hlöä	1227 hlöä

Oriveden väestön ikääntyminen ja kasvava määrä 75-vuotta täyttäneitä kuntalaisia haastaa ikäihmisten palvelujärjestelmää. Yksi vastaus haasteeseen oli vuonna 2016 valmistunut 46-paikkainen Särkänkoti. Tämän tehostetun palveluasumisen yksikön myötä palvelurakenteessa saavutettiin Sosiaali- ja terveysministeriön ikäihmisten laatusuosituksen taso. Lisäksi vuosien aikana on kehitetty ja resursoitu lisää kotihoidon palveluita sekä lisätty teknologian käyttöä (mm. kuvapuhelimia ja lääkeautomaatteja).

		2016	2017	2018	2019
Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä.	Koko maa	90,9	91,1	91,3	91,7
	Pirkanmaa	91,5	91,3	91,6	92,2
	<i>Orivesi</i>	<i>91,4</i>	<i>90,1</i>	<i>90,3</i>	<i>90,9</i>
Stm:n laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 91-92 %					
Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavanikäisestä väestöstä.	Koko maa	7,3	7,5	7,6	7,3
	Pirkanmaa	6,2	6,7	6,9	6,8
	<i>Orivesi</i>	<i>6,3</i>	<i>7,6</i>	<i>7,2</i>	<i>7,0</i>
Stm:n laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 6-7 %					
Vanhainkodeissa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa terveyskeskuksissa olevat 75 vuotta täyttäneet 31.12., % vastaavanikäisestä väestöstä.	Koko maa	1,7	1,3	1,1	0,9
	Pirkanmaa	2,1	1,7	1,3	0,9
	<i>Orivesi</i>	<i>2,1</i>	<i>2,3</i>	<i>2,6</i>	<i>2,1</i>
Stm:n laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2-3 %					
Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä	Koko maa	4,7	4,8	4,8	4,8
	Pirkanmaa	3,7	4,2	4,2	4,1
	<i>Orivesi</i>	<i>6,8</i>	<i>6,1</i>	<i>7,1</i>	<i>6,4</i>
Stm:n laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 5-6 %					
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi					

Kotona asuvien 75-vuotiaiden %-osuus on vaihdellut Orivedellä viimeisen kymmenen vuoden välillä 90,1 (v. 2017) - 95,6 (v.2013).

Tehostetun palveluasumisen osuus Orivedellä on noussut merkittävästi vuodesta 2010 lähtien. Vuonna 2019 orivesiläisistä yli 75 vuotiaista 7,0 % asui tehostetussa palveluasumisessa, vastaavan luvun ollessa Pirkanmaalla 6,8 % ja koko maassa 7,3 %.

Vanhainkodeissa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa terveyskeskuksen vuodeosastolla vuonna 2019 oli 75 vuotta täyttäneistä orivesiläisistä 2,1 %, kun vastaava luku vuonna 2010 oli 5,8 %.

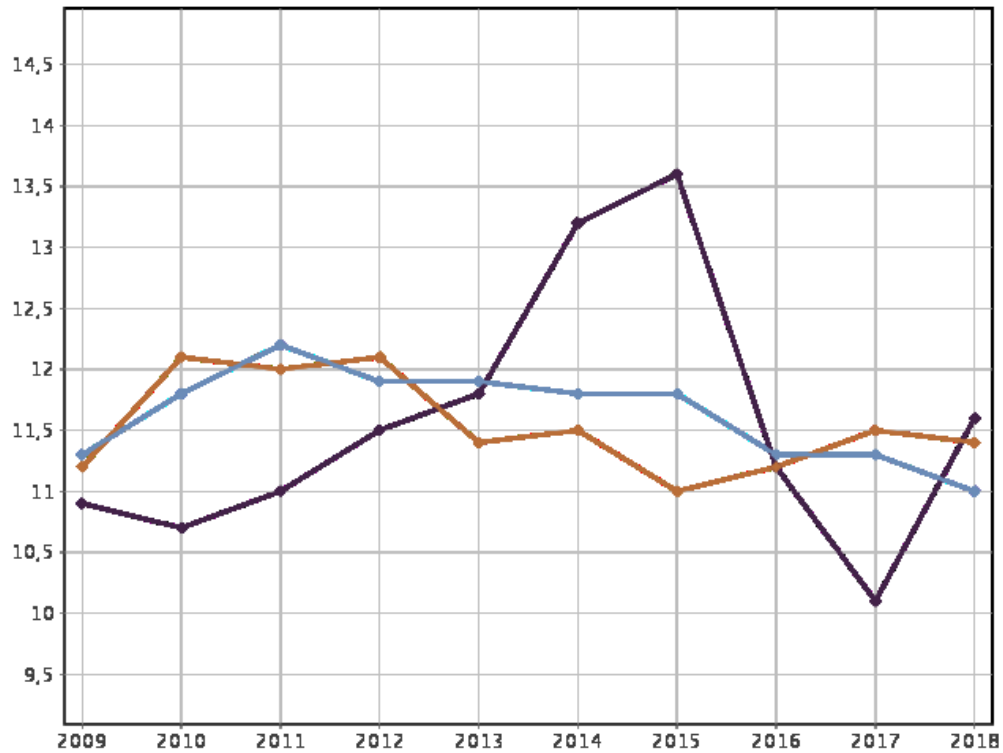
Omaishoidon tuen osalta on tapahtunut myös merkittävää positiivista kehitystä viime vuosien aikana. Vuonna 2016 tuen saajien prosenttiosuus yli 75 vuotta täyttäneistä ylitti ikäihmisten laatusuosituksen tavoitteen. Vuonna 2019 Oriveden 75 vuotta täyttäneiden omaishoidossa olevien osuus oli 6,4 %, ja tämä on selvästi korkeampi osuus kuin Pirkanmaalla ja koko maassa keskimäärin. Omaishoidon tuen hoidettavien lisääntyessä, ikääntyneiden hoitajien määrä on kasvanut samassa suhteessa.

Orivedellä alkoi vuonna 2014 ympärivuorokautinen kotihoito, joka mahdollistaa entistä huonokuntoisempien ikäihmisten kotona asumisen. Jatkossa keskeinen tavoite on edelleen lisätä teknologiaa esim. turva- ja tukipalveluissa sekä etähoivassa ja näin mahdollistaa asuminen omassa kodissa mahdollisimman pitkään monipuolisten palvelujen avulla.

Säännöllisen kotihoidon piirissä olevien ikäihmisten osuus on kasvanut merkittävästi vuodesta 2010 vuoteen 2015 saakka, minkä jälkeen vuonna 2016 osuus laski yli 2 %-yksikköä. Syynä tähän muutokseen oli Särkänkodin valmistuminen kesällä 2016. Tähän tehostetun palveluasumisen yksikköön muutti myös monia paljoa apua tarvinneita kotihoidon asiakkaita. Vuoden 2017 matalan prosenttiosuuden jälkeen, säännöllisen

kotihoidon piirissä olevien ikäihmisten osuus Orivedellä on jälleen lähtenyt kasvuun, sen ollessa vuonna 2018 (11,6 %) jo enemmän kuin Pirkanmaalla (11,4 %) sekä Suomessa (11,0 %). (Sotkanet)

Säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11. olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä:

sininen: koko maa, ruskea: Tampereen seutu, musta: Orivesi
Lähde: Sotkanet

Positiivista Oriveden osalta tunnusluvuissa on myös se, että täyttä kansaneläkettä saaneiden määrä on laskenut tasaisesti vuodesta 2008 alkaen. Vuonna 2019 Orivedellä täyttä kansaneläkettä sai 1,0 % 65 vuotta täyttäneistä, Pirkanmaalla vastaava luku on 1,5 % ja koko maassa 1,9 %.

Yhteenveto

75 vuotta täyttäneitä asukkaita oli vuonna 2020 Orivedellä 13,4 % ja väestöennusteen mukaan vastaava luku vuonna 2025 tulee olemaan 17,9 % ja vuonna 2040 jo 24 %.

Viimeisten vuosien suurin muutos Orivedellä on ollut ikäihmisten palvelurakenteen kehittäminen laatusuosituksien mukaiseksi. Kotihoidon, perhehoidon, omaishoidon ja tehostetun palveluasumisen osuudet ovat kasvaneet suosituksien mukaisesti ja vastaavasti vanhainkotihoitoon sekä pitkäaikaipaikkojen määrä vuodeosastolla on vähentynyt.

Suurin osa ikäihmisistä ei tarvitse säännöllisiä palveluita, mutta monet sairaudet ja toimintakyvyn rajoitteet kuitenkin lisääntyvät iän myötä. Kaikkein vanhimpiin ikäluokkiin kuuluvien määrän kasvu lisää siten väistämättä palvelujen tarvetta. Palvelujen tarpeen kasvua voidaan kuitenkin hillitä määrätietoisilla toimenpiteillä. Ikääntyessä toimintakyvyn säilymisessä ja itsenäisesti arjessa selviytymisessä keskeisiä tekijöitä ovat läheiset ihmissuhteet, hyvä terveys, esteetön sekä turvallinen koti ja ympäristö sekä palveluiden saatavuus. Ikäihmisten palveluiden laatusuosituksen mukaan hyvinvointia ja terveyttä edistävillä palveluilla voidaan lisätä toimintakykyisiä elinvuosia ja siirtää muiden palvelujen tarvetta elinkaarella myöhempään vaiheeseen. Tällä tavoin voidaan parantaa iäkkään ihmisen elämänlaatua ja samalla hillitä mm. sosiaali- ja terveyspalvelujen menojen kasvua.

Tulevina vuosina tulisi entisestään kehittää monipuolisia asumispalveluita (mm. vuokra-asuminen, yhteisöasuminen, palveluasuminen, välimuotoinen asuminen), kotiin vietäviä palveluita, ikäihmisten neuvontaa ja ohjausta (mm. digipalvelujen käyttöön) sekä järjestää matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, joissa olisi tarjolla niin kulttuurista, liikuntaa kuin ennalta ehkäiseviä sosiaali- ja terveyspalveluitakin. Geronet-hanke on ollut hyvä esimerkki senioreiden digineuvonnasta sekä matalankynnyksen vertaistuen ja -ohjauksen kehittämisestä.

Lisäksi suurena haasteena on se, kuinka vastataan entistä enemmän kasvavaan ikäihmisten yksinäisyyteen ja tarjotaan mahdollisuuksia osallistua sosiaaliseen toimintaan muuttuneessakin elämäntilanteessa. Monipuolisten palvelujen, liikenneyhteyksien sekä esteettömän ympäristön luominen ja kehittäminen on keskeistä, jotta voidaan tarjota kaikille ikäihmisille mahdollisuus asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Tärkeää on myös tarjota mahdollisuus monipuoliseen harrastus- ja virkistystoimintaan sekä kokea mahdollisimman suurta elämänhallintaa ja osallisuutta myös elämän viimeisinä vuosina.

Kaupungin ikäihmisten palvelujen lisäksi tähän haasteeseen vastaavat Palvelutalosaatiön Lähitori sekä useat vireät yhdistykset ja järjestöt, joiden toimintaa pitää tukea ja mainostaa edelleen. Syksyllä 2019 SPR Oriveden osasto ja Oriveden kaupunki solmivat sopimuksen, jossa Järjestöjen talon hallinta siirtyi SPR:n hallittavaksi. Järjestöjentalolla kokoontui ennen koronapandemian aiheuttamia rajoituksia keskimäärin 25 käyttäjäyhteisöä, joista noin puolet koostuu ikäihmisistä. Tavoitteena on, että Järjestöjen talon aktiivinen käyttö ja yhdistysten toiminta tiloissa jatkuu ennallaan koronapandemian jälkeen.

Oman lisänsä ikäihmisten palvelurakenteeseen tuovat Orivedelläkin tarjottava ikäihmisten perhehoito sekä Aunen ja Erkin koti-säätiön yhteisöllisen senioritalo. Oriveden valikoitumiseen tulevan senioritalon paikaksi vaikuttivat maisemallisesti monimuotoinen ympäristö, toimivat palvelut ja hyvät liikenneyhteydet. Asumisosuuskuntana toteutettavaa yhteisöllistä asumista on suunnitellut Aunen ja Erkin Koti-säätiö yhdessä Tampereen yliopiston SoteDialogit hankkeen kanssa. Senioritalon rakentaminen alkanee kesällä 2021.

Oriveden kaupungilla on käynnissä myös hanke, jonka tavoitteena on korvata Tähtiniemikodin vuonna 1981 valmistunut kiinteistö uusilla ikäihmisten laatusuosituksen mukaisilla kodeilla. Tavoitteena on saada käyttöön vuonna 2022 uusi 45-paikkainen tehostetun palveluasumisen yksikkö, jossa on mahdollista tulevina vuosina muuttaa 15 paikkaa normaaliksi senioreiden vuokra-asumiseksi tai kevyemmäksi palveluasumiseksi. Lisäksi Aralta on saatu ehdollinen avustuspäätös 37 asunnon senioritalolle, joka on tarkoitus rakentaa kaupungin keskeisimmälle paikalle, Kaupintielle. Uudistuksen myötä ikäihmisten palveluvalikoima laajenee ja kaikki asumisyksiköt ovat uudistuksen jälkeen nykyaikaisia ja laatusuosituksien mukaisia.

Ikäihmisten asumispalvelut tulevat kehittymään tulevina vuosina myös valtakunnallisesti. Tehostetun palveluasumisen henkilöstömitoitus nousee 0,5:stä 0,7:ään ja tämän myötä syntyy tarve uudelle kevyemmälle asumispalvelulle tehostetun palveluasumisen ja kotihoidon väliin. Orivedellä tähän uudistukseen vastaa Aunen ja Erkin kodin yhteisöllisen asumisen kohde sekä Kaupintien senioritalo, joka valmistunee vuoden 2023 aikana. Kaupintien senioritaloon pilotoidaan Tampereen kaupungin johdolla ns. välimuotoisen asumisen

palvelukonseptia. Tämä tarkoittaa sitä, että senioritalon asukkaille tarjotaan joustavasti tarpeenmukaista palvelua, mutta säännöllistä yohoitoa ei senioritalossa ole. Asukkaat, jotka tarvitsevat säännöllisesti apua myös yöaikaan, ohjautuvat tehostettuun palveluasumiseen. Senioritalossa asukkailla on omat esteettömät asunnot ja lisäksi talosta löytyy yhteisiä kokoontumistiloja, lounasravintola, laadukas saunaosasto sekä hyvät kuntoilumahdollisuudet (mm. oma kuntosali). Henkilökuntaa on paikalla päivisin ja palvelua tarjotaan asukkaiden tarpeiden mukaisesti.

SeutuLiike-ohjelmassa todetaan, että eläkeikäisillä suosituksia vähäisempi liikkuminen heikentää toimintakykyä ja itsenäistä selviytymistä. Edistämissuunnitelma pyrkii lisäämään eläkeikäisten asiointiliikkumista, liikkumista lähiympäristössä ja liikunnan harrastamista. Nämä seudulliset monialaiset tavoitteet ovat keskeisiä myös Oriveden ikäihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä, ja kyseisiin asioihin tulee kaikkien toimialojen panostaa myös tulevinä vuosina.

Orivesi on ollut mukana Voimaa Vanhuuteen ohjelmassa vuodesta 2019 ja tavoitteena on löytää kotona asuvia, vähän liikkuvia, yli 75- vuotiaita liikuntaharrastusten pariin. Liikunnan lisäämisellä erityisesti tälle kohderyhmälle tavoitetaan säästöjä Seutuliike-ohjelman yhteydessäkin esille tuoduissa terveydenhuoltokuluissa. Voimaa Vanhuuteen- ja Seutuliike-ohjelmien myötä on käynnistetty hanke Liikkuva ORI osana liikunnallisen elämäntavan edistämistä. Hanketyössä on mahdollistettu maksuttomia liikuntaryhmiä, hankittu lainavälineitä, parannettu lähivirkistys- ja liikuntapaikkatietoisuutta sekä luotu kohdennettuja, suurivaikutteisia ohjattuja toimintoa palvelutarjottimelle. Keväällä 2020 aloitettiin tehoharjoittelujaksot, joiden tavoitteena ikäihmisillä on erityisesti lihaskunnan vahvistaminen ja tätä kautta esimerkiksi kaatumisten ehkäisy. Lisäksi tehoharjoittelu toimii myös kuntouttavana toimintana esimerkiksi painonhallinnassa sekä tuki- ja liikuntaelinsairauksien hoidossa ja ennaltaehkäisyssä. Liikuntaneuvonta aloitettiin palveluketjumuodossa syyskaudella 2020. Yhteistyötä tehdään terveyskeskuksen, fysioterapian sekä Pirten työterveyshuollon kanssa. Liikuntaneuvonnan palveluketju kohdistuu erityisen tehokkaasti yksilöön ja sitä kautta voidaan tuottaa pysyvämpiä tuloksia kuin ryhmätoiminnoilla.

Koronapandemialla on ollut suuria vaikutuksia ikäihmisten hyvinvointiin. Koronapandemian vaikutuksia väestöön käsitellään tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

2.5 Koronapandemian vaikutukset väestöön

THL:n tutkimuksen mukaan koronapandemialle on ollut merkittäviä vaikutuksia väestön hyvinvointiin ja elintapoihin (THL, 2021, koronaepidemian vaikutukset hyvinvointiin, palveluihin ja talouteen).

Epidemia on aiheuttanut paljon huolta ja tulevaisuutta koskeva toiveikkuus on tutkimuksien mukaan heikentynyt. Lähes joka viides työikäinen kokee univaikeuksia ja painajaisunia ja epidemian aiheuttama epävarmuus aktivoi vanhoja traumoja. Yhteydenotot valtakunnalliseen kriisipuhelimeen ovat lisääntyneet, ja soittajilla on ilmennyt aikaisempaa enemmän vakavaa psyykkistä oireilua.

Työelämässä pandemian vaikutukset ovat olleet vaihtelevia. Erityisesti terveydenhuollon henkilöstöön on kohdistus suurta työkuormaa ja painetta, ja tämä on aiheuttanut psyykkistä kuormitusta ja jaksamisongelmia henkilöstölle. Etätyö on lisääntynyt, etenkin korkeammin koulutettujen henkilöiden osalta. Pitkään jatkuessaan myös etätyöllä voi olla negatiivisia vaikutuksia työntekijöiden hyvinvointiin (mm. sosiaalisten suhteiden puute, työn ja vapaa-ajan rajan hämärtyminen, lisääntyneet päihdeongelmat). Lisäksi rajoitukset ja sulut ovat osaltaan lisänneet lomautuksia ja irtisanomisia sekä yritysten ajautumista taloudellisiin vaikeuksiin. Nämä ihmisten arkielämän taloudelliset ongelmat näkyvät myös psyykkisessä hyvinvoinnissa ja luovat huolta omasta ja perheen tulevaisuudesta.

Vaikutukset arkielämään ja elintapoihin näyttävät olleen voimakkaimmillaan keväällä 2020, jolloin epidemian ensimmäisen aallon rajoitustoimet olivat voimassa. Epidemialla ja sen rajaamistoimilla on ollut monenlaisia, osittain vastakkaisiakin vaikutuksia elintapoihin. Osa väestöstä on kohentanut elintapojaan, mikä näkyy esim. vapaa-ajan liikunnan ja kasvisten kulutuksen lisäämisellä. Toisaalta monet ovat vähentäneet vapaa-ajan liikuntaa. Koronaepidemian takia erityisesti sosiaalinen kanssakäyminen on vähentynyt ja moni tuntee yksinäisyyden lisääntyneen.

On positiivista, että koko valtakunnan tasolla alkoholin kokonaiskulutus väheni kevään ja kesän aikana, mutta siitä huolimatta monilla henkilöillä alkoholinkulutus lisääntyi. Nikotiinikorvaushoitotuotteiden myynnin kasvu kertoo lisääntyneistä yrityksistä lopettaa tupakointi. Suomen rajojen sulusta ja matkustusrajoituksista huolimatta amfetamiinin käyttö lisääntyi viime vuoden aikana, ja huumausaineiden löydösmäärien lisääntyminen vainajissa kertoo siitä, että huumeita käyttävien henkilöiden joukossa on tapahtunut enemmän kuolemia kuin epidemiaa edeltävänä aikana.

Osalla lapsista, nuorista ja perheistä ongelmat ovat kasvaneet koronaepidemian aikana. Palvelujärjestelmän alasajo jätti myös jo tuen ja hoidon piirissä olleita selviytymään ilman riittävää apua. Lapsiperheiden sosiaalipalveluissa palvelutarpeen on arvioitu kasvaneen. Osalle poikkeusolot ovat merkinneet perheen lisääntynyttä yhteistä aikaa ja kiireen vähenemistä arjessa, mutta monille puolestaan henkisen kuormituksen ja ristiriitojen lisääntymistä. Pienten lasten perheissä työn, perheen ja lasten etäkoulun yhteensovittamisen pulmat ovat lisääntyneet. Lomautukset ja työttömyyden kasvu ovat lisänneet taloudellista epävarmuutta, ja huoli omasta ja läheisten terveydestä on rasittanut niin vanhempia kuin lapsiakin. Opiskeluterveydenhuollon suurimpana huolena esiin on noussut opiskelijoiden mielenterveysongelmien, kuten mielialaoireiden, ahdistuksen ja keskittymisvaikeuksien, selvä lisääntyminen. Myös julkisuudessa on noussut vahvasti esiin nuorten kasvaneet mielenterveysongelmat ja ylikuormittuneet palvelut.

Koronapandemialla ja siihen liittyvillä rajoitustoimilla on ollut merkittäviä vaikutuksia myös niiden henkilöiden hyvinvointiin ja toimeentuloon, jotka ovat olleet jo ennen epidemiaa eri tavoin vaikeissa sosiaalisissa tilanteissa, esimerkiksi toimeentulotuen tarpeessa olevat henkilöt, mielenterveys- ja päihdekuntoutujat ja asunnottomat. Kokoontumisiin ja sosiaalisiin kontakteihin liittyvät rajoitustoimet ja henkilökohtaisen palvelun väheneminen ovat olleet merkittäviä ko. asiakasryhmien tilannetta vaikeuttavia muutoksia. Palvelujen supistaminen ja toimintatapojen muuttuminen näkyi erityisesti sellaisten henkilöiden kohdalla, joilla ei ollut mahdollisuuksia, kykyjä tai halua käyttää etäpalveluja tai joilla ei ollut omaisia tai läheisiä, jotka olisivat auttaneet esimerkiksi taloudellisen tuen hakemisessa.

Myös ikäihmisten hyvinvointiin on vaikuttanut merkittävästi se, että palveluita (mm. päivätoiminta) sekä liikunta- ja harrastustoiminnot keskeytettiin laajasti keväällä. Liikkumismahdollisuuksien heikennyttä riskinä on, että toimintakyky heikkenee ja siten myös palvelutarve kasvaa. Ryhmätoimintojen alasajo vaikuttaa myös mielenterveyteen ja erityisesti iäkkäiden yksinäisyys on lisääntynyt. Myös suositukset kontaktien välttämistä on osaltaan vaikuttanut siihen, että moni ikäihminen oli etenkin keväällä 2020 pitkiä aikoja täysin yksin, eivätkä he tavanneet läheisiään.

Myös Orivedellä pandemian vaikutukset ovat samansuuntaiset kuin THL:n tutkimuksessa on noussut esiin, vaikkakin epidemia pysyi paikkakunnalla vuonna 2020 hyvin hallinnassa, eikä Orivedellä ollut koko vuoden aikana altistumisia tai tartuntoja julkisissa palveluissa.

Valtakunnalliset poikkeusolot julistettiin maaliskuussa 2020 ja hyvin nopealla aikataululla myös Orivedellä jouduttiin ajamaan palveluita alas, siirtymään laajaan etäopetukseen ja kehittämään uusia tilanteeseen sopivia palvelumuotoja (mm. digipalvelut, asiakastyö ulkona). Esimerkiksi nuorisotyössä otettiin vuoden aikana menestyksellisesti käyttöön uusia digitaalisia nuoria hyvin tavoitettavia kanavia. Myös mm. työllisyyspalveluita sekä kulttuuripalveluita pyrittiin toteuttamaan vuoden 2020 aikana vaihtoehtoisin keinoin ja kansalaisopistossa aloitettiin laaja etäopetustoiminta. Koko pandemian ajan kuntalaisia on tiedotettu vähintään viikoittain sekä pandemiatilanteesta yleisesti että sen vaikutuksista kuntalaisten palveluihin. Kaupunki oli säännöllisesti yhteydessä myös yrittäjäyhdistyksen edustajiin, verkkosivuille koottiin nopeasti listaus erilaisista tukimuodoista ja tarjolla on ollut myös henkilökohtaista palvelua.

Koronaviruspandemian vuoksi perusopetus siirtyi nopealla aikataululla etäopetukseen 18.3.–13.5.2020 ja lukio koko lukukaudeksi 18.3. alkaen. Lähiopetuksena järjestettiin kuitenkin koulussa toimiva esiopetus sekä perusopetuksen 1–3 vuosiluokkien opetus niiden vanhempien lapsille, jotka työskentelevät yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisillä aloilla. Lisäksi poikkeuksena järjestettiin erityisen tuen päätöksen saaneiden oppilaiden lähiopetus sitä tarvitseville. Etäkoulun alettua hyvin nopeasti käynnistettiin myös ateriakassipalvelu, ja oppilaat saivat hakea koululounaat kotiin. Palvelua tarjottiin myös lukion oppilaille.

Osa oppilaista menestyi etäopetuksessa lähiopetusta paremmin, osa tunnollisista oppilaista koki etäkoulun ja siihen liittyvän tehtävämäärän kuormittavana ja osa oppilaista jäi jälkeen opetuksesta, tehtävien itseohjautuva tekeminen oli vaikeaa ja oppimisen haasteet kasaantuivat. Orivedellä oppilaille pystyttiin tarvittaessa tarjoamaan kevään etäkoulun aikana hyvin yksilöllisiä tukitoimia ja esimerkiksi koulunkäynnin ohjaajat saattoivat olla oppilaan kanssa puhelinyhteydessä useita kertoja koulupäivän aikana. Myös opiskeluhoito kehitti uusia tukimuotoja ja oppilaita tavattiin digitaalisten kanavien kautta sekä ulkona turvavälein. Kaikista toimenpiteistä huolimatta eäopetusjakson aikana oppilaiden yleisen, tehostetun ja erityisen tuen tarve korostuivat, eikä hyväkään etätuki korvannut kasvokkain tapahtuvaa opettamista ja ohjaamista. Loppukevään lähiopetusjakson aikana selvitettiin mahdollisimman hyvin oppilaiden oppimista ja hyvinvointia. Koronaan liittyvien oppimisen vajeiden paikkaamiseksi Orivedelle palkattiinkin lukuvuodeksi 2020–2021 kaksi kouluohjaajaa, kiertävä erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen kiertävä erityisopettaja.

Maaliskuussa annetun valtakunnallisen vahvan etätyösuosituksen myötä useat työntekijät alkoivat tehdä etätöitä, suuri osa varhaiskasvatuksen lapsista jäi kevääksi kotihoitoon, koululaiset olivat etäkoulussa ja kaikki harrastustoiminta sekä kokoontumispaikat olivat suljettuna. Tämä merkittävä ja äkillinen muutos perheiden arjessa toi haasteita mm. vanhempien jaksamiseen, parisuhteeseen ja perheen ilmapiiriin. Monissa perheissä isovanhemmat ovat olleet tärkeä tuki, mutta pandemian aikana fyysistä yhteydenpitoa piti välttää erityisesti ikääntyneisiin ja riskiryhmiin kuuluviin läheisiin.

Pandemian myötä myös sosiaali- ja terveydenhuolto ajoi alas kiireettömiä toimenpiteitä ja siirsi osan palveluista digitaaliseen ympäristöön. Terveydenhuollon henkilöstö täsmäkoulutettiin pandemian hoitoon ja henkilöstöresurssia siirrettiin akuutteihin työtehtäviin. Myös Oriveden kaupungin suljetuista tai rajoitetuista palveluista henkilöstöä siirtyi keväällä töihin mm. ikäihmisten asumisyksiköihin ja kotihoitoon. Samassa yhteydessä avattiin lähinnä ikäihmisille suunnattu puhelinnumero, josta ohjattiin soittajia oikeisiin palveluihin ja koordinoitiin ikäihmisten kauppapalveluita. Tiivistä yhteistyötä tehtiin mm. seurakunnan kanssa. Maaliskuun lopussa lähetettiin kirje ikäihmisille, johon oli koottu keskeisimmät puhelinnumerot (mm. kauppapalvelu) sekä tietoa koronasta, sen oireista ja hoitoon hakeutumisesta. Lisäksi Tampereen kaupunki soitti keväällä 2020 kaikille yli 80-vuotiaille tamperelaisille ja orivesiläisille ikäihmisille ja varmisti, että ikäihmiset voivat olosuhteisiin nähden hyvin ja heillä on tarvittavat palvelut käytössään. Puheluissa nousi esiin erityisesti ikäihmisten yksinäisyyttä sekä ikävä omia läheisiään kohtaan.

Pandemiatilanne rauhoittui kesällä 2020 ja palveluita saatiin avattua kuntalaisten käyttöön. Myös syksyllä koronatilanne säilyi maltillisena ja palvelut toimivat suhteellisen normaalisti, kuitenkin THL:n ja AVI:n ym. viranomaisten määräykset ja suositukset huomioiden (mm. hygienia, turvavälit, ryhmäkoot). Koronatilanne kuitenkin muuttui huonommaksi loppusyksyllä ja marraskuusta alkaen lähinnä elämänlaatu- ja palveluista (mm. harrastustoiminta, liikuntapaikat, kirjasto, nuorisotilat) jouduttiin taas sulkemaan ja toimintaa rajaamaan. Lasten ja nuorten kannalta on ollut hyvin positiivista, että lukuvuonna 2020–2021 pystyttiin opiskelemaan lähiopetuksessa yläkoulun ja lukion etäopetusjaksoa 8.3.–6.4.2021 lukuun ottamatta.

Koronapandemian vaikutukset kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen ovat moninaiset ja vaikutukset saattavat olla myös pitkäkestoisia. Tämän vuoksi hyvinvointia heikentävät ja epätasa-arvoa lisäävät vaikutukset tulee nostaa jatkossa keskeisiksi kehittämiskohteiksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta. Erityisesti ikäihmisten yksinäisyys on lisääntynyt ja monen toimintakyky on heikentynyt, kun kontakteja on pitänyt välttää ja kokoontumis- ja harrastuspaikat ovat olleet pitkään suljettuna. Koronapandemian vaikutukset myös lasten, perheiden ja työikäisten elämään ovat olleet vaihtelevia ja osa kuntalaisista on kohdannut vuosina 2020-2021 sellaisia hyvinvoinnin haasteita (mm. yksinäisyys, ahdistuneisuus, harrastuksien lopettaminen, liikunnan vähentyminen, perheiden jaksamis- ja vuorovaikutusongelmat sekä työttömyys/lomaukset/taloudelliset ongelmat), joiden ratkominen jatkuu vielä tulevinakin vuosina. Etenkin nämä ilmiöt tulee huomioida seuraavassa hyvinvointisuunnitelmassa.

3 Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma ja sen toteutuminen Orivedellä

Kunnissa kulttuurihyvinvoinnin edistämisen toimeenpanon ja seurannan tulisi nivoutua osaksi hyvinvointikertomustyötä. Pirkanmaan alueellisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman tavoite on mahdollistaa kulttuuristen oikeuksien toteutuminen kaikille pirkanmaalaisille ja siten kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja. Suunnitelma on tarkoitettu käytännön työkaluksi sekä päätöksenteossa että käytännön tasolla. Kulttuurihyvinvointisuunnitelma on keskeinen osa alueellisen hyvinvointikertomuksen toimeenpanoa.

Monimuotoiset kulttuurihyvinvointipalvelut tukevat kaikkien väestöryhmien yhdenvertaista toimijuutta ja osallisuutta. Tämä tarkoittaa yhdenvertaista mahdollisuutta osallistua kulttuuri- ja taidepalveluihin sekä kehittää ja toteuttaa itseään ja yhteisöään taiteen ja kulttuurin keinoin. Kulttuurihyvinvoinnin toteuttamisessa korostuu taide- ja kulttuuritoimijoiden ammattimainen ja pitkäjänteinen yhteistyö muiden toimialojen kanssa. Organisaatiotasolla kulttuurihyvinvoinnin luomiseen tarvitaan mukaan niin julkinen sektori, yritykset kuin järjestöt ja yhdistyksetkin.

Toimijoiden yhteisenä tavoitteena tulee olla monimuotoiset kulttuuripalvelut, jotka palvelevat eri väestöryhmien tarpeita ja ovat muokattavissa erilaisiin toimintaympäristöihin. Tärkeää on myös varmistaa jo olemassa olevien hyvien toimintamallien ja käytäntöjen jatkuminen, juurtuminen ja leviäminen. Erityisen tärkeä on huolehtia, että kulttuuriset oikeudet toteutuvat niillä ihmisillä, joiden mahdollisuudet hakeutua itse näiden palvelujen pariin on maantieteellisesti, fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti tai kielellisesti rajoittunutta.

Kulttuurihyvinvointi tulee kunnissa nähdä kaikkien toimialojen yhteisenä asiana. Kunta voi monipuolistaa kulttuurihyvinvoinnin palvelusisältöjä yhdessä kolmannen sektorin ja taiteen ammattilaisten kanssa.

Poikkisektorinen yhteistyö vaatii sektoreiden välistä keskustelua arvoista, yhteistä tavoitteiden asettamista, käytettävien menetelmien avaamista, palvelukumppanuutta palvelun suunnittelussa sekä tehdyn toiminnan yhteistä arviointia. Jotta yhteistyö voi kehittyä ja juurtua, tulee siitä laatia sopimus ja kirjata toiminta molempien osapuolten talous- ja toimintasuunnitelmaan ja muihin keskeisiin asiakirjoihin. Poikkisektorisessa toiminnassa kulttuurihyvinvointitoiminnan rahoituksen tulisi tulla molemmilta sektoreilta, koska molemmat osapuolet toteuttavat yhteistyössä keskeisiä toimialansa tavoitteita ja hyötyvät siitä. Alkuun toimijat voivat päästä kirjaamalla kunkin sektorin vuosisuunnitelmaan tavoitteen ja kulttuurihyvinvoinnin palvelusisällön, jolla pyritään lisäämään hyvinvointia henkilöillä, joiden toimintakyky on alentunut tai joiden kulttuuriset oikeudet eivät toteudu.

Kunnan kulttuuritarjonnan tulee huomioida eri väestöryhmät. Kuntien on lisättävä taide- ja kulttuuripalveluja yksinäisyyden riskiryhmiin kuuluville eli yksineläville, yksinhuoltajille, maahanmuuttajille, työttömille ja työkyvyttömyyseläkkeellä oleville. Useimmiten toimintakäytäntöjen muuttaminen ei vaadi lisää henkilöresursseja, vaan tekemistä toisin.

Toimenpide-ehdotukset kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi

Ihmisten yhdenvertaisen osallisuuden taiteeseen ja kulttuuriin varmistamiseksi ja kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi tarvitaan seuraavia toimenpiteitä:

1. Mahdollistetaan jokaiselle ihmiselle osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin vähintään 100 minuutin ajan viikossa
2. Maakuntaudistuksen jälkeen maakunnan tehtävänä on turvata ihmisten kulttuuriset oikeudet osana sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja
3. Kunnat ottavat taiteen ja kulttuurin osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä
4. Maakunta, kunnat ja kolmas sektori tekevät yhteistyötä kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi
5. Sosiaali- ja terveydenhuollon hoito- ja asiakastyössä lisätään taiteen ja kulttuurin käyttöä
6. Taide- ja kulttuuripalvelut parantavat saavutettavuuttaan
7. Taide ja kulttuuri toimivat yhteiskunnan kehittäjänä yhteistyössä eri toimialojen kanssa
8. Ihmisten omaehtoiselle kulttuuritoiminnalle luodaan lisää mahdollisuuksia
9. Tietoa kulttuurihyvinvointipalveluista kootaan yhteen
10. Lisätään kulttuurihyvinvoinnin koulutusta ja tutkimusta
11. Mahdollistetaan taiteen ja kulttuurin ammattilaisille vakaammat työolot

Kulttuurihyvinvoinnin edistämisen seuranta ja arviointi on tärkeää tavoitteiden ja toimenpiteiden vaikutusten arvioimiseksi. Seuranta on tarkoituksenmukaista ottaa osaksi kuntien ja maakunnan tason terveyden edistämisen- ja hyvinvointikertomustyötä. Sen osana on luontevaa arvioida esimerkiksi sitä, miten kunnassa on onnistuttu edistämään eri-ikäisten hyvinvointia ja miten eri toimijoiden välinen yhteistyö toteutuu.

Pirkanmaan alueellisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman pohjalta Orivedellä:

- Perustettiin työryhmä eri alojen/tahojen edustajista, jotka kumppanuuspöytä-periaatteella ryhtyvät työstämään Oriveden kulttuurihyvinvointia edistäviä toimenpiteitä. Työryhmä toimii hyvinvointiryhmän alaisena työryhmänä.
- Kartoitettiin olemassa olevat suunnitelmat ja sen suosituksia tukevat käytännöt/huomiota tarvitsevat osa-alueet
- Työryhmässä etsitään uusia mahdollisuuksia tehdä yhteistyötä ja edistää kulttuurin hyvinvointivaikutuksia
- Kukin työryhmän jäsen toimii oman alueensa asiantuntijana ja tiedonvälittäjänä

Poikkihallinnollinen ydinryhmä aloitti kokoontumiset alkuvuonna 2018 kulttuurihyvinvoinnin teeman alla ja myöhemmin päätettiin ryhmän toimintamallina testata kumppanuuspöytäperiaatetta. Kulttuurihyvinvoinnin kumppanuuspöytään kootaan osallistujat avoimella kutsulla. Kumppanuuspöytä toimii yhteisesti sovittujen pelisääntöjen mukaan, jotka laadittiin 19.9.2018 kumppanuuspöytätyöskentelyn käynnistyessä. Ydinryhmäksi kullakin kokoontumiskerralla on ollut lisäksi tavoitteena koota eri alojen edustajia. Kokoavana nimittäjänä on ollut kokoontua yhteisen kulttuurihyvinvointiteeman äärelle, jossa keskitytään Pirkanmaan alueellisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman suositusten mukaisten toimien kartoitukseen, suunnitteluun ja toteuttamiseen laajaa yhteistyötä hyödyntäen. Kumppanuuspöytä toimii kaupungin hyvinvointiryhmän alaisena vapaana kokoonpanona, joka kerää, jakaa ja kehittää tietoa ja ajatuksia kulttuurihyvinvoinnista. Tavoitteena eri toimijoiden välisen suunnitelmallisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehittäminen kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi Orivedellä. Kaupungin kehittämistoimikunta toimii kumppanuuspöydän ohjausryhmänä. Koollekutsujana toimii kansalaisopiston rehtori/kulttuurijohtaja.

Kulttuurihyvinvoinnin kumppanuuspöytä kokoontui ensimmäisen kerran 19.9.2018 kaupungintalon valtuustosalissa. Aiheena olivat mm. tutustuminen kulttuurihyvinvoinnin aihekokonaisuuteen ja ydinryhmän aiempaan toimintaan, Orivesi 150v- juhluvuoden suunnitelmat ja yhteisen toimintakalenterin kehittäminen. Kumppanuuspöytä kokoontui vuonna 2019 kolme kertaa 30.1., 8.5. ja 26.9. Aiheina olivat: valtuustosalissa 30.1.2019 kokoontumisen pääteemana oli Kulttuuriluotsit - vapaaehtoiset tukena kulttuuriosallistumisessa, jota alusti koordinaattori Katri Leppisaari (Kulttuurikasvatyksikkö TAITE) Kulttuuriluotsitoiminnan valtakunnallisesta kehittämishankkeesta. Lisäksi keskustelussa oli valtakunnalliseen #100minuuttia taidetta -kampanjaan osallistuminen.

8.5.2019 valtuustosalissa pidettiin kolmas kokoontuminen. Aiheena oli kulttuurin saavutettavuus, uusi kuntien kulttuuritoimintalaki ja kirjastopalvelut.

Neljännessä tapaamisessa 26.9. valtuustosalissa vieraina olivat Pirkanmaa 2026 kulttuuripääkaupunki - hankkeen edustajat kertomassa käynnissä olevasta ohjelmahausta ja hankkeen ajankohtaisista asioista. Kaupunginhallitus päätti loppuvuodesta 2019, että kumppanuuspöytä-toimintamallia jatketaan tulevaisuudessa ja se toimii yhtenä kaupungin osallisuuskanavana. Vuoden kokeilujakso osoitti tarpeen yhteistyön syventämiselle eri toimijoiden kesken. Kumppanuuspöydän periaatteiden toteutuminen vaatii pitkäjänteistä työskentelyä ja kulttuurihyvinvoinnin teeman omaksumista osaksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kokonaisuutta.

Vuonna 2020 kulttuurihyvinvoinnin kumppanuuspöytä kokoontui koronatilanteesta johtuen vain yhden kerran maaliskuun 3. päivä, jolloin oli jo merkkejä poikkeustilanteesta. Kokoukseen osallistui varsin pieni joukko osallistujia, mutta keskustelu oli erittäin kehittäväää. Aiheena olivat mm.: Kuinka voimme toiminnallamme edistää kulttuurin saavutettavuutta eri näkökulmista? Mitä esteitä osallistumiselle on? Kohderyhmät, joilla esteitä osallistua? Miten esteitä voitaisiin poistaa/ottaa huomioon? Keskustelussa avautui laajasti eri näkökulmia aiheesta usean eri alan edustajan näkökulmasta. Tämä osoitti jaetun asiantuntijuuden merkityksen kokonaisuuksien suunnittelussa.

Kulttuurihyvinvoinnin kumppanuuspöydän asiat on koottu muistioineen kaupungin verkkosivuille Osallistu ja vaikuta -osioon. Samassa yhteydessä voi myös seurata asioiden etenemistä.

4 Taide- ja kulttuurikasvatussuunnitelma Kulttuurikipinä

Kulttuurikipinä – Oriveden taide- ja kulttuurikasvatussuunnitelma otettiin käyttöön syksyllä 2020. Se on työkalu kulttuuri-, taide- ja kulttuuriperintökasvatuksen toteuttamiseksi osana esi- ja perusopetusta ja se on valmisteltu monialaisena yhteistyönä kulttuuritoimijoiden kanssa. Toiminta pohjautuu kaupungin omaan kulttuuritarjontaan ja kulttuuriperintöön sekä lasten ja nuorten omaehtoiseen toimintaan (Kulttuuripyräys 2016, 5). Kulttuurikipinän tavoitteena on taata kaikille oppilaille yhtäläiset oikeudet taiteeseen ja kulttuuriin. Taide- ja kulttuurikasvatussuunnitelma tukee koulujen ja kulttuuritoimijoiden yhteistyötä ja tekee siitä systemaattista ja suunnitelmallista.

Oriveden seudun kansalaisopiston rehtori kutsuu vuosittain koulujen kulttuurivastaavat Kulttuurikipinän suunnittelukokoukseen maaliskuussa. Kokouksessa valitaan seuraavan lukuvuoden aihealueet ja kirjoitetaan toteutuneesta toiminnasta koonti, joka liitetään osaksi kaupungin hyvinvointikertomusta. Kansalaisopiston rehtori vie kulttuurivastaavien kokouksen toimintasuunnitelman rehtorikokoukseen, jossa rehtorit päättävät Kulttuurikipinän vuosittaisesta toteutumisesta, tulevasta teemasta ja kirjaavat sen koulukohtaisiin lukuvuosisuunnitelmiin. Kouluilla on nimetyt kulttuuriyhdyshenkilöt eli kulttuurivastaavat, jotka koordinoivat kulttuurityötä. Kulttuurivastaavat kokoontuvat kansalaisopiston rehtorin koollekutsamana tarvittaessa. Koulujen henkilökunta huolehtii yhdessä kulttuurikasvatuksesta, ja rehtorit vastaavat kulttuurikasvatussuunnitelman toteutumisesta.

Lukuvuodelle 2020-2021 teemaksi valikoitui yhdenvertaisuus ja ”enemmän leikkiä”, jotka ovat olleet myös Pirkanmaan yhteisiä teemoja kulttuuripääkaupunkihaussa vuodelle 2026. Lisäksi Oriveden omia teemoja otettiin mukaan Kulttuurikipinän toiminnan suunnitteluun: luonto, villasukat ja sarjakuva. Teeman kautta kukin ikäryhmä lähestyi aihealueita huomioiden kunkin ikäryhmän painotukset.

Aihealueiden käsittelyn painotukset ikäryhmittäin:

Esi- ja alkuopetus: tunnetaidot ja lapsen suhde lähiympäristöön

3.–6. lk: oppilaan henkilökohtaisen suhteen rakentaminen kotiseutuun ja sen kulttuuriperintöön

7.–9. lk: kestävä kehitys, osallisuuden, taiteen ja kulttuurin kasvaminen osaksi jokaisen elämää

Myös **lukio** on ottanut mahdollisuuksien mukaan suunnitelman mukaan toimintaansa.

Taide- ja kulttuurikasvatuksen aihealueet:

arkkitehtuuri ja rakennettu ympäristö, elokuva, kulttuuriperintö ja kulttuurienvälisyys, valokuvaus ja sarjakuva, sanataide ja kirjallisuus, media ja uudet kulttuurin alat, muotoilu ja kädentaidot, musiikki, paikalliskulttuuri sekä tanssi, teatteri ja sirkus.

Kulttuurikasvatussuunnitelma otettiin käyttöön, kun koronapandemia oli ajankohtainen. Tästä syystä kouluilla ei kaikilta osin riittänyt voimavaroja perehtyä syvästi aiheeseen. Koronasta johtuvat rajoitukset vaikuttavat myös osallistumiseen koulun ulkopuoliseen kulttuuritarjontaan. Teemoja hyödynnettiin kuitenkin laajasti kouluilla ja ne koettiin helposti käytäntöön sovellettaviksi. Erityisesti valmiit ohjelma/tehtäväkokonaisuudet koettiin mielekkäiksi ottaa mukaan koulun arkeen.

Kansalaisopiston rehtori muodosti Peda.nettiin Kulttuurikipinä-sivut, joissa on kootusti informaatiota opettajien kulttuurikasvatustyön tueksi. Sivustoa kehitetään edelleen ja pyritään aktivoimaan sen hyödyntämistä kouluilla.

5 Vuoden 2018-2020 toiminta

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN			
Tummennetut tavoitteet ovat niitä, jotka saivat kuntalaiskyselyssä eniten kannatusta			
Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho/ Resurssit	Arviointimenettely/ indikaattorit
Lapsia, nuoria ja perheitä tuetaan osallistumaan ja toimimaan aktiivisesti	<p>Lapsiperheille ja lapsille tarjotaan edullisia tai maksuttomia osallistumis- ja harrastemahdollisuuksia.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kerhotoimintaa on järjestetty erilaisina matalan kynnyksen lajikokeiluina mm tennis ja kamppailulajit. • Kirjaston lainavälineistöä on lisätty ja otettu myös Eräjärven yksikköön kuntoiluvälineitä • Liikkuva Koulu-hanke, hankkeen kautta hankittiin välituntivälineitä sekä peräkärri, joka varustettiin erikoisimmilla lajivälineillä. Liikuntakärri on otettu pysyväksi palveluksi ja sitä kierrätetään alakouluilla sekä hyödynnetään leireillä ja tapahtumissa. • Liikkuva Opiskelu-hanke alkoi toisella asteella 2019. • Syyskaudella 2020 haettiin jatkoa Liikkuva Opiskelu-hankkeelle lukiolla. Lukiolaisille maksuttomat liikuntapalvelut sekä liikuntaneuvontaa. • Poikkihallinnollinen Spesiaalitiimi -työryhmä (ent. yhteisökameleontti) on kokoontunut säännöllisesti ja Special Friday järjestettiin syksyllä 2019, n. 50 osallistujaa, 2020 tapahtuma siirrettiin keväälle 2021 • OSKO tarjoaa lapsille ja nuorille monipuolista harrastustoimintaa mm. musiikissa, kuvataiteessa, sirkuksessa, tanssissa ja liikunnassa • Liikuntahallin kuntosalia uusittaessa, vanhoja laitteita on siirretty koululaisten käyttöön yhteiskoulun saliin • V. 2018 monitoimikaukalo yhteiskoulu/lukion yhteyteen, 2020 monitoimikaukalo Rovastinkankaalle ja samassa yhteydessä pumptrack rata sekä ulkokuntoilusali. • Toinen tenniskenttä säilyy maksuttomana kuntalaisten vapaassa käytössä • Kuntoilureiteillä toteutettiin laaja peruskorjaus • Eräpyhän, Vuorijärven sekä Kopsamo-Purnu retkeilyreittien opastusta parannettiin, taukopaikkojen varustelua lisättiin sekä opasteita uusittiin • Nuorisopassi otetaan työvälineeksi nuorten vapaaehtoisen liikkumisen lisäämiseksi sijoittamalla QR -koodeja liikunta- ja harrastepakoille (kerätään suorituksia) • Nuorisopalveluiden pienryhmä- ja nuorisotalotoiminta kaikille ilmaista 	<p>Elämänlaatu palvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osko • liikuntapalvelut • kirjasto • koulujen kerhotoiminta • 3. sektori (esim. MLL, 4H, SPR, urheiluseurat, srk) • Spesiaalitiimi 	<ul style="list-style-type: none"> • Kulttuuripalvelut tarjosivat vuositasolla lapsille 5-6 ilmaista tapahtumaa sekä useita tapahtumia, joihin lapsiperheet olivat tervetulleita. Osko järjesti useita konserteja lapsille ja lapsiperheille. Vuonna 2020 poikkeustilanteesta johtuen pyrittiin tarjoamaan vaihtoehtoisia tapoja nauttia kulttuurista. • Oskon kurssimaksut ja alennukset säilyneet ennallaan. • Uimahallin pääsymaksuja alennettu siten että lasten lippu laski 4 € -> 3€ ja perhelippu 15 € -> 12€. Myös uimakoulun ja vauvauinnin maksut laskivat ja ryhmämäärää lisättiin. Uutena palveluna lapsi-vanhempi uimakoulu. Sunnuntaisin otettiin käyttöön perheinti-teemapäivä. • Nuorisopalvelut järjestävät retkiä sekä ohjattuja ryhmiä. Osallistujia ohjattuihin toimintoihin ja retkiin yhteensä n 5700.

	<p><i>Matalankynnyksen kohtaamispaikkoja ja vertaistukea kehitetään.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lape-hanke (lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma); kohtaamispaikan ja jalkautuvien sote-palvelujen kehittämisen pilotti toteutui v. 2018, toiminnan jalkauttaminen v. 2019. • Järjestöjen Talon toimintaa kehitettiin. • Kohtaamispaikat ovat olleet v. 2020 osan vuotta suljettuna koronapandemian vuoksi • Nuorisopalveluille uudet monitoimitilat kesällä 2020 	<p>Kasvatus- ja opetuspalvelut, elämänlaatupalvelut, hallintopalvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3. sektori (esim. MLL, srk) ja Järjestöjen Talo • sote (esim. perhetupa, lapsiparkki, Perhekeskusmallin kehittäminen) 	<ul style="list-style-type: none"> • Matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen määrä (lapsiperheet 4 kpl, nuoriso 2 kpl, kaikki ikäryhmät 1 kpl) • Järjestöjen talolla perhepalveluiden asiantuntijoita vierailulla MLL:n perhekahvilassa, erityisnuoren klubi-illat • Yhdistysten matalan kynnyksen toimintaa: MLL, Imetyksen tuki, Terhokerho
	<p><i>Nuorille suunnattua toimintaa ja harrastusmahdollisuuksia lisätään ja kehittäminen yhdessä nuorten kanssa.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Osallistuva budjetointi nuorisotalon toiminnassa • Nuorten itsensä järjestämien tapahtumia on tuettu (esim. ORWfest, konsertti) • Nuorisopalvelujen toimintaan otettu käyttöön tavoitteellinen ja kasvattava toiminta. Toiminnalle suunnitellaan tarkoitus ja osallistettu nuoria erilaisten teemaryhmien perustamisessa sekä omien toiminnallisten määrärahojen käytössä. • Elämänlaatupalvelut ovat olleet mukana tukemassa ja neuvomassa nuorten ideoiden toteutusta esim. uusien harrastusten mahdollistamisessa. • Järjestetty retkiä, leirejä ja jalkauduttu nuorten pariin. • Nuorisotalolla aktivoitu nuoria vaikuttamaan ja tuomaan ideoita ja huomioita esille erilaisin tempauksin ja kuntalaisaloittein (esim. tilasiat) • Nuorisopassin käyttöönotto ja aktiivinen kehittäminen • Koronapandemia vaikuttanut v. 2020 toimintaan (mm. etäpalvelujen kehittäminen, sosiaalisen median käyttöönotto voimakkaammin) • Haettiin ja saatiin avustus koulunuorisotyöresurssille yhteiskouluun, jatkossa tarkoitus laajentaa toimintaa alakouluille • Haettiin Harrastamisen Suomen malli-pilottihanke avustusta keväälle 2021, avustus myönnettiin 1-9 luokan harrastuskerhojen järjestämiseen. 	<p>Kasvatus- ja opetuspalvelut, elämänlaatupalvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nuorisopalvelut • Etsivä nuorisotyö • Järjestöjen talon kehittäminen • 3. sektori (esim. MLL, srk) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nuorisopalveluissa otettu vuosikellon käyttöön. Toiminnan laatua mitataan mittareilla, jotka käytössä koko NuPa/Vapaa-aika henkilöstöllä. • Retkiin, tapahtumiin, leireihin ja ohjattuun toimintaan n. 6500 € • Nuorisotalon kävijämäärä 8490, laskua 25% (huom. 6kk ilman toimitiloja sekä koronarajoitukset) • Kampuksen avoimet ovet-tapahtuma järjestettiin 13.6.2020 jolloin tiloilla vieraili 110 hlö. • Wibit rata –päivät uimahallilla 13-15.11. Kävijöitä 423 hlö. <p>Kouluterveyskysely:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ”Harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa” 85,3 % (8.-9.lk), 98,7 % (lukio 1.-2.lk) • ”Osallistuu yhdistyksen tai järjestön toimintaan tai vapaaehtoistoimintaan vähintään kuukausittain” 16,3 % (8.-9.lk), 14,9 % (lukio 1.-2.lk)

Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta lisätään	<p>Arjen liikkumista lisätään osana varhaiskasvatusta ja opetusta (tavoitteena, että 3 tunnin päivittäinen tavoite saavutetaan)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liikkuva koulu 2 hanke 30.6.2019 asti. • Liikkuva varhaiskasvatus –hanke 3/22 saakka • Liikkuva Opiskelu hanke 1.8.2019 alkaen lukiolla, jatkuu 2020-2021 lukukaudelle nimellä "Terve Nuori" 	Kasvatus- ja opetuspalvelut	<ul style="list-style-type: none"> • Liikuntavastaava nimetty joka päiväkohtiin: kyllä • Liikkumisen määrää itsearvioidaan lapsiryhmissä säännöllisesti: kyllä • Liikuntasuunnitelma sisältyy varhaiskasvatussuunnitelmaan: kyllä • Kouluissa toteutuu pitkät liikuntavälitunnit: kyllä • Kouluterveyskysely mm.: • "Vähintään tunnin päivässä liikkuvat", 22,1 % (8-9 lk.) v.2017 15 %
	<p>Sovitaan yhteiset käytännöt kunnassa olevien sisä- ja ulkoliikuntatilojen käytöstä ja luodaan hintapolitiikka, joka suosii lasten ja nuorten harrastamista (mm. edulliset taksat, ilmaiset vuorot)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neuvotellaan yhteistyössä kasvatus- ja opetuspalvelut, liikuntapalvelut ja tilapalvelut. Käsitelty elämänlaatulautakunnassa sekä teknisessä lautakunnassa 2020. • Orivesi mukana Seutuvaraamo hankkeessa, pilotti käytössä Tampereella, kuntien Tiera alkaa vastata palvelusta ja käyttöönotto kaikilla lisäosilla alustavasti mahdollista syksyllä 2021 	Tilapalvelu, liikuntapalvelut	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteiset käytännöt sovittu (mm. henkilö, joka koordinoi käyttöä, avainten hallinta): Sovittu osittain, osa tiloista edelleen manuaalisen käsittelyn parissa. Tilavarausajataulua yhtenäistetty. • Päätös hintapolitiikasta tehty: Kyllä
	<p><i>Lähiliikuntapaikkoja rakennetaan lapsille ja nuorille</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Liikuntapalvelut mukana Hiihtomaan rakennusprojektissa • Nihuan hyppytorni tarkastettu 2020 • Jäähallin peruskorjauksen vaihe 2, valmis 2020 • Rovastinkankaan lähiliikuntapaikka v. 2020, ulkokuntoilusalu, koulun lähiliikuntapaikka, pumptrack, frisbeegolf radan laajennus 	Tekniset palvelut, tilapalvelut, liikuntapalvelut	<ul style="list-style-type: none"> • Investointisuunnitelmassa mukana lähiliikuntapaikkojen lisääminen ja entisten kunnostaminen. • Lähiliikuntapaikkojen määrä lisääntynyt viime vuosien aikana
	<p><i>Järjestetään "höntsyluokkakerhoja" yhteistyössä kunnan ja urheiluseurojen kanssa.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Seurafoorumi kokoontuu säännöllisesti, 2020 kokoukset siirretty koronan vuoksi ja päätetty yhdistää seurafoorumi yhdistysrehveihin • WhatsApp-ryhmä otettu käyttöön salivarauksiin • Noppakerho, jätkäjengi, perheluistelut viikoittain • Lisäksi seurojen järjestämiä kerhoja (hiihtojaoston maksuttomat syystreenit ym.) • Elämänlaatulautakunnalta uudet avustusohteet päivitetty 2020, kaikki avustukset siirretty avustusverkko.fi palveluun vuodelle 2021 • Koronapandemia vaikuttanut v. 2020 toimintaan 	Liikuntapalvelut	<ul style="list-style-type: none"> • 3. sektori, mm. urheiluseurat • yhteistyön kehittäminen <ul style="list-style-type: none"> • Tarjontaa erittäin laajasti kaikille ikäryhmille seuratoimijoiden puolesta. • Liikunta- ja uimahallin sekä jäähallin kävijämäärät v. 2020 yhteensä n 202 000, ulkokenttien käyttäjämääriä ei seurattu. • Harjoitusvuororyhmiä per vko liikuntahallilla n 60 ja jäähallilla n 30, ulkokentät yht. n 70. • "Harrastaa liikuntaa omatoimisesti lähes viikoittain", 72 % (8-9. lk) • "Harrastaa ohjattua liikuntaa vapaa-ajalla vähintään viikoittain", 45,1 % (8-9. lk)

	<p><i>Perhepäivähoitajille ja lapsille mahdollistetaan yhteinen liikuntatuokio kerran viikossa.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tarjotaan kaupungin liikuntatiloja käyttöön tarpeen mukaisesti <p><i>Kehitetään ja lisätään harrastustoimintaa erityistä tukea tarvitseville</i></p>	<p>Varhaiskasvatus, liikuntapalvelut, tilapalvelut</p> <p>Elämänlaatupalvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spesiaalitiimi-työryhmä • 3. sektori 	<ul style="list-style-type: none"> • Liikuntatuokioihin osallistuneiden perhepäivähoitajien ja lasten määrä 90,9 % • Erityisryhmille tapahtumia, joita tuetaan • Spesiaalitiimi -työryhmän toiminta • Erityislasten sekä nuorten klubi-illat • Erityistä tukea tarvitseville nuorten musacorner, Hehkuun 1 ja 2 -musiikkiryhmät ja lauluryhmä sekä instrumenttiopetusta Lupiin/Hehkuun asiakkaille, Osko • Orpon erityislapsille suunnattu Hiihtosankari-toiminta
<p>Lasten, nuorten ja perheiden ruokailutottumukset ovat parantuneet</p>	<p><i>Lasten, nuorten ja perheiden ruokatottumuksiin panostetaan</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • tiedotus, • ravitsemusterapeutin luennot, • varhaiskasvatuksen ja opetuspalveluiden ruokakasvatus, Sapere-toiminta • Nuorisopalveluiden nuorisotalon ruokaryhmässä opetellaan nuorten kanssa säännöllisen ruokailun tärkeyttä ja kokeillaan erilaisia reseptejä • Nuorten energiajuomatottumuksista puhutaan nuorten ja kasvattajien kanssa 	<p>Kasvatus- ja opetuspalvelut, ateriapalvelu, sote-palvelut</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sapere-toiminta käytössä kaikissa päiväkodeissa: kyllä • Ravitsemusterapeutin luentojen, tilaisuuksien määrä 1 kerta vuodessa kouluilla sekä lisäksi tarpeen mukaan koko kentällä: ei ole toteutunut • Ruokalistalta poistettu lisätyn sokerin käyttö: kyllä • Luomumaitoa kouluille ja päiväkodeille: kyllä • Kouluterveyskysely mm.: • ”Syö harvemmin kuin 6 kertaa viikossa hedelmiä, marjoja, kasviksia”, 84,9 % (8-9 lk.) • ”Karkkia, suklaata sokeroitua limsaa/mehua, energiajuomaa lähes päivittäin käyttävät”, 9,6 % (8-9 lk.) • ”Ylipaino”, 21,7 % (8-9 lk.), v.2017 15,3 % • ”Ei syö aamupalaa joka arkiamu”, 40,3 % (8-9 lk.), v.2017 34,6 % • ”Ei syö koululounasta päivittäin”, 31,9 % (8-9 lk.), v.2017 26,2 % • Onko ruokatauko suosituksen mukainen (väh.30 min, aikaisintaan klo 11): ei • Ravitsemusterapeutti on käynyt pitämässä 7-lk ravintoluennon 10/2018. • THL: ylipainoisia 2-16 vuotiaita v. 2018: tytöistä 19,4 % (koko maa 18 %), pojista 29,9 % (koko maa 27 %)

	<p><i>Kehitetään kouluruokailua ja koulupäivän aikaista välipalatarjontaa</i></p> <p>Rovastinkankaan koulun ruokalassa alkanut välipalamyynti syksyllä 2018</p>	<p>Kasvatus- ja opetuspalvelut, ateriapalvelu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oppilailla mahdollisuus osallistua kouluruokailun suunnitteluun (ruokaraati ja kysely, "Happy or not"-palautekanava käytössä osan vuotta): kyllä • Kasvisruokalinja yläasteelle: kyllä • Ruoan hävikki pienenee: kyllä • Vuosikello käytössä: kyllä
	<p><i>Lasten ja nuorten terveystottumuksia edistetään.</i></p> <p>Eskarista ekalle-tapahtuma OSKO:n luennot (mm. Klaus Ranta) Hyvinvointipolku yläkoululla sekä 5-6 -luokkalaisille v. 2019. Koululla käytössä hyvinvoinnin vuosikello</p> <p>Koronapandemia vaikuttanut v. 2020 toimintaan, eikä tapahtumia ole voitu järjestää. Luennot pidetty etäyhteyden kautta.</p>	<p>Kasvatus- ja opetuspalvelut, sote-palvelut</p>	<p>Kouluterveyskysely mm.</p> <ul style="list-style-type: none"> • "Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä", 41,6 % (4.-5.lk), 45,2 % (8-9 lk.)" • "Nukkuu arkisin alle 8 tuntia", 44,8 % (8-9 lk), 51,9 % (lukio 1.-2.lk) • "Tupakoi päivittäin", 13,5 % (8-9 lk.), v 2017 9,6 % • "Nuuskaa päivittäin", 11,3 % (8-9 lk.)" v. 2017 2,4 % • "Raittius", 58,9 % (8-9. lk.), 32,9 % (lukio 1.-2.lk) • "Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa", 15,6 % (8-9 lk.), 15,8 % (lukio 1.-2.lk) • "Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran", 15,7 % (8-9 lk.), 10,4 % (lukio 1.-2.lk, • "Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus", 12 % (8-9 lk), 12,3 % (lukio 1.- 2.lk)

<p>Lasten ja nuorten mielen hyvinvointia ja sosiaalisia taitojen kehittymistä tuetaan</p>	<p>Sosiaalisten taitojen kehittymistä edistetään ja kiusaamista ehkäistään eri menetelmien ja materiaalien avulla</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaveri- ja tunnetaitojen opettelu (ns. Nalle-tunnit) • Kuraattorin vetämiä, suljettuja tunnetaitoryhmiä alakouluilla sekä kaveritaitotunteja luokille. • Askeleittain-tunnetaito-ohjelma varhaiskasvatuksessa • Friends -tunnit • Kiusaamisen vastainen ohjelma on laadittu v. 2018 ja toimintamallit juurrutetaan v. 2019 (Lape-hanke) • Väkivaltaa kokeneiden nuorten hoito-ohjelma yhteistyössä nuorisopsykiatrian kanssa • Taide- ja kulttuurikasvatusohjelma Kulttuurikipinä valmistui ja otettu käyttöön 2020 • Hyvinvoinnin vuosikello otettu käyttöön kaikissa kouluissa. Hyvinvoinnin vuosikellon mukaisen ohjelman on tarkoitus lisätä hyvinvointia toimivan vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden lisäämisen keinoin. • Nuorisopalvelujen toiminnan perustana on vahva aikuisuus nuoruuden tukena. Kaikessa toiminnassa otetaan huomioon kiusaamisen vähentäminen. Frendit, Jätkäjengi sekä muut pienryhmät sekä nuorisotalotoiminta tukevat tavoitteita. Leiritoiminnassa huomioitu yhdessä tekeminen ja toisten huomioiminen. • Omapolku oppitunti yhteiskoululla, nuorisopalvelujen ja koulun yhteistyössä. • Osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen. 	<p>Kasvatus- ja opetuspalvelut, elämänlaatu- ja sote-palvelut</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutus ja tunnetaitojen tukemisessa on käytössä materiaaleja: kyllä • Oppilaskunnat toimivat aktiivisesti: kyllä • Kouluterveyskysely mm. "Ei ole kiusattu koulussa lainkaan lukukauden aikana" 73,4 % (4-5 lk), 76 % (8-9 lk), 88,2 % (lukio 1-2 lk)" • "Ei ole osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen", 83,2 % (4.-5.lk), 79,5 % (8-9 lk), 94,7 % (lukio 1-2lk)" • "Kokee olevansa tarpeellinen muille ihmisille", 65,4 % (8-9 lk), 76,6 % (lukio 1-2lk)" • "Kokee olevansa osa luokkayhteisöä", 67,1 % (4.-5.lk), 58,8 % (8-9 lk), 64 % (lukio 1-2 lk); "itselleen tärkeää ryhmää tai yhteisöä" 68,9 % (8-9 lk), 85,7 % (lukio 1-2 lk)" • "Ei yhtään läheistä ystävää", 13,8 % (8-9 lk), 6,5 % (lukio 1-2 lk)" • "Tuntee itsensä yksinäiseksi", 5,3 % (4.-5.lk), 10,5 % (8-9 lk), 9,1 % (lukio 1-2lk)" • Yhteistyössä Kehitysvammaisten Palvelusäätiön kanssa "Näin minä haluan asua" -kurssi, Osko
---	---	---	--

	<p>Etenkin syrjäytymisvaarassa olevien nuorten mahdollisuuksia osallistua vertaisryhmätoimintaan vahvistetaan ja järjestetään tukea elämän murroskohtiin (esim. koulutuksen keskeyttäminen).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Starttivalmennus vakinaistettu • Etsivä nuorisotyö vakinaistettu • Nuoriso-ohjaaja vakinaistettu • Kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen mm. palvelujen kehittämisessä v. 2019-2020 • Vanhat/nuoret ryhmä nuorisotiloissa yhteistyössä nuorisopalvelujen ja työllisyyspalvelujen (etsivä nuorisotyö, starttivalmennus ja nuorten yksilövalmentaja) kanssa tiistaisin yli 16-vuotiaille • Yhteistyö Mielen ry:n Mukana-hankkeen kanssa • Nuorisopalvelut jalkautuneet nuorten pariin, järjestäneet tapaamisia ja ohjattua toimintaa nuorten keskuudessa. Sosiaalipedagoginen hevostoimintaryhmä kokoontuu viikoittain. Omapolku – oppitunnit jatkuneet yläkoulussa, • Nuorisopalvelut on tarjonnut kesätyö/harjoittelu/työkokeilupaiikkoja. • Digitaalisen nuorisotyön vahvistaminen mm. Discord-virtuaalinuokkari, InstaLive yms. • Oskon ja etsivän nuorisotyön yhteinen kv-hanke Mänttä-Vilppulan ja Juupajoen kanssa. Kohderyhmänä syrjäytymisvaarassa olevat nuoret 16-19v. • Walkers-toiminta ei ole edennyt, tehty yhteistyötä Mukana-hankkeen kanssa. 	<p>Kasvatus- ja opetuspalvelut, elämänlaatu- ja palvelut, etsivä nuorisotyö, työllisyyspalvelut, sote-palvelut</p>	<p>Sotkanet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, 7,3 % vastaavanikäisestä väestöstä • Nuorisotyöttömät, 12,4 % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta • Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18 - 24-vuotiaat, 3,2% vastaavanikäisestä väestöstä
--	--	--	---

IKÄIHMISTEN ELÄMÄNHALLINNAN EDISTÄMINEN , Tummennetut tavoitteet ovat niitä, jotka saivat kuntalaiskyselyssä eniten kannatusta			
Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho/ resurssit	Arviointimenettely/ indikaattorit
Ikäihmisten osallisuutta ja sosiaalisten verkostojen lisääminen	<p><i>Kunnassa järjestetään ikäihmisille monipuolisesti erilaisia tilaisuuksia ja tapahtumia; tavoitteena vähintään 2 tapahtumaa/vuosi</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Järjestetty yhteisiä ikäpolvet yhdistäviä tapahtumia ja kohtaamisia (esim. yhteistyö varhaiskasvatukseen ja koulun kanssa), Terho-kerho, vierailut, juhlat Varhaiskasvatukseen lapset ja koululaiset vierailevat säännöllisesti ikäihmisten yksiköissä Eräjärven Tarinatupa Eräkodin asukkaille ja muille lähialueen ikäihmisille Koronapandemia vaikuttanut v. 2020 tapahtumien järjestämiseen 	Hallintopalvelut, elämänlaatu- ja palvelut	<ul style="list-style-type: none"> Liikenneturva järjestänyt yhteistyössä kaupungin kanssa vuosittain ikäihmisille suunnattuja ilmaisia koulutuksia ja kursseja Kulttuuripalvelut tarjosivat useita tapahtumia ikäihmisille, Oskon eri kurssiryhmien ja esiintyjien vierailut asumisyksiköissä, 2020 käynnistettiin muistelusalustoiminta. Kansallinen veteraanipäivän juhla 2018 Rovastinkankaan koululla, 2019 Eräjärven koululla, joissa sukupolvien kohtaaminen teemana. 2020 koronasta johtuen ei juhlaa. MLL:n ja SPR:n Terhokerho Tarinatupa 33 krt/v. 2019, paikalla aina n. 7 ikäihmistä Asumispalveluyksiköissä vierailee säännöllisesti päiväkotiryhmiä. Myös rippikoululaiset ovat käyneet haastattelemassa ikäihmisiä ja koululaisia on ollut TET-harjoittelussa. Koronan vuoksi kaikkien ulkopuolisten toimijoiden pääsy asumispalveluyksiköihin estyi vuonna 2020.
	<p>Ikäihmisille tarjotaan edullisia tai maksuttomia kulttuurin ja liikunnan osallistumis- ja harrastusmahdollisuuksia.</p> <ul style="list-style-type: none"> Ikäihmisten palvelujen hinnoittelua laskettu uima- sekä liikuntahallissa ja otettu käyttöön maksuttomat ryhmävuorot omaohjaajaa käyttäville ryhmille. Voimaa vanhuuteen-ohjelma käynnistynyt 2019, jatkuu vuoden 2021 loppuun Etäohjausta, vertaisohjausta ym. on kehitetty v. 2019-2020 osana Voimaa vanhuuteen -ohjelmaa. Liikunnallisen elämäntavan edistämishanke tuottanut ohjauspalveluja, lainavälineitä sekä digitaalisia palveluja Liikunnanohjauksessa otettu käyttöön liikuntaneuvonta sekä tehoharjoitteluryhmät 	<p>Elämänlaatu- ja palvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> 3. sektori Järjestöjen Talo, hankkeet 	<ul style="list-style-type: none"> Otettu huomioon elämänlaatu- ja palvelujen vuosisuunnitelmassa, joka on hyväksytty lautakunnassa, uudet hinnastot 1.8.2018 Liikuntapalvelujen osallistumismaksut laskeneet n. 25%. Osana Voimaa vanhuuteen ohjelmaa aloitettu maksuttomia ryhmiä sekä tehoharjoitteluryhmät kuntosalille. Kulttuuripalveluiden tapahtumat maksuttomia. Useita suoraan ikäihmisille suunnattuja tilaisuuksia. Oskon senioreille suunnatut kurssit -50%, mahdollisuus hakea myös opintotukea Yhteistyössä Osko ja Kehitysvammaisten palvelusäätiö järj. ikääntyville erityistä tukea

	<ul style="list-style-type: none"> • Liikuntapalvelujen ryhmät Tähtiniemikodissa sekä Palvelutalolla, ostopalveluna ohjattu liikuntaryhmä Talviaisissa. 		<p>tarvitseville Ikääntyminen ja muisti –kurssin 2019. Seniori-ikäisille suunnattuja tietotekniikkakursseja, Osko.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Järjestöjen talo ja lähitorin tilat maksutta käytössä, Järjestöjen talolla kokoontuu aktiivisesti lukuisia järjestöjä. Lisäksi SPR Lähimmäisen Kamari auki viikoittain ma-to.
	<p>Lisätään yhteistyötä järjestöjen kanssa yhteisten toimintamallien luomiseksi: ystäväpalvelu, liikuttajakaveri, yhteinen keittiö jne.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kumppanuuspöydät käynnistyneet v. 2018 • Voimaa Vanhuuteen - ohjelman toiminta alkoi 2019 keväällä. Mukana yhdistys- ja seuratoimijoita • Vertaisohjaajatoiminnan, liikuntaluotsi, kulttuuriluotsi, ulkoiluttajakaveri ym. toiminnan käynnistäminen v. 2020 aikana ei toteutunut johtuen mm. koronapandemian aiheuttamista rajoituksista. Toimintaa tullaan kehittämään tulevien vuosien aikana. • Koronapandemiasta johtuen vuonna 2020 kaikkien ulkopuolisten toimijoiden pääsy asumispalveluyksiköihin ja koteihin estyi, myös omaisten vierailuja asumispalveluyksiköihin rajoitettiin, ensin täydellä vierailukiellolla, mutta myöhemmin rajatuin vierailuin. Kesällä mahdollistuivat ulkona tapaamiset. 	<p>Hallintopalvelut, elämänlaatupalvelut,</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3.sektori (mm. SPR, srk, eläke- ja potilasjärjestöt) • Järjestöjen Talon toiminnan kehittäminen • yhteistyö 3.sektorin kanssa • Hankkeet (mm Osallistuva Orivesi, Aurum) • Tilojen ym. tuen tarjoaminen toimijoille 	<ul style="list-style-type: none"> • Kylien kumppanuuspöytä sekä kulttuurihyvinvoinnin kumppanuuspöytä käynnistyivät, kokoontuivat kumpikin 3 kertaa vuonna 2019. Kulttuurihyvinvoinnin pöytä kokoontunut v. 2020 kerran. • Uudet ryhmät Voimaa Vanhuuteen -ohjelman kautta • Maksuttomat liikuntatilat yhdistyksille omaohjaajan kanssa • SPR:n ulkoiluttajat käyvät säännöllisesti asumisyksiköissä. Kotihoidossa käyneet saattaja-apua antamassa. Kaverikoirat vierailevat säännöllisesti asumispalveluissa. • Omaiset/ läheiset osallistuvat myös läheistensä toimintaan mm. ulkoiluun. Myös kesätyöntekijöitä palkattu kotihoitoon sekä asumispalveluyksiköihin ikäihmisten seuraksi viriketoimintaan ja ulkoiluun.
	<p><i>Kehitetään ikäihmisille matalan kynnyksen neuvontapiste ja kohtaamispaikkoja.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lähitorin toimintaa on kehitetty (mm. uusia toimintoja, digiohjaus, Kelan etäyhteys) ja tehty tutuksi ikäihmisille (mm. erilaiset avoimet tilaisuudet, juhlat, sosiaalisen median ym. hyödyntäminen tiedotuksessa) • Koronapandemian vuoksi v. 2020 lähitori on ollut suljettuna, eikä isompia tilaisuuksia tai tapahtumia ole järjestetty 	<p>Hallintopalvelut, sote-palvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3.sektori • Järjestöjen Talo -Palvelutalosaatiö 	<ul style="list-style-type: none"> • Lähitorin tilat maksutta yhdistysten käytössä. • Järjestetty mm. neuvostojen kokouksia ja erilaisia tapahtumia lähitorin tiloissa --> tietoisuuden ja yhteistyön lisääminen.

	<p>Panostetaan ikäihmisten yksinäisyyden torjuntaan</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ikäihmisille suunnatuista liikuntaharrastuksista ja muusta toiminnasta tiedotetaan osana OSKON opasta • Tiedote, johon koottu OSKOn ikäihmisille suunnatut kurssit • Saattajapalvelun/luotsitoiminnan kehittäminen yhdessä 3.sektorin kanssa ei toteutunut v. 2020 koronapandemian vuoksi, toimintaa kehitetään tulevina vuosina 	<p>Hallintopalvelut, elämänlaatu- ja sote-palvelut 3.sektori (mm. srk, SPR, eläke- ja potilasjärjestöt, vanhusneuvosto, Palvelutalosaatiö)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • SPR Oriveden Osasto järjestänyt saattajapalvelua sekä ystäväpalvelua (vähenevä määrä vapaaehtoisia) • SPR Lähimmäisen Kamarilla kävijöitä yht. 2579, v.2019 yht. 2060. Vuonna 2020 toiminta osittain rajoitettu/suljettu koronapandemian vuoksi • OSKO kokosi senioreille suunnatuista kursseista oman infon jaettavaksi eri yksiköissä
	<p><i>Kehitetään ikäihmisten päivätoimintaa; päivätoiminta vakiintuu ja se vastaa ikäihmisten tarpeita</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 2 päivää/viikossa, toiminta vakiintunut 	<p>Sote-palvelut, hallintopalvelut</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tähtiniemessä toimiva Ilonpäivä - päiväkeskustoiminta on vakiinnuttanut toimintansa. • Ryhmien kävijämäärää on lisätty yhdellä, eli nykyään 13 kävijää/ päivä. • Ryhmät kokoontuvat 2 x viikossa. • Osallistujien palaute on ollut erittäin hyvää, palvelu koetaan tarpeelliseksi ja voimaannuttavaksi. • Koronasta johtuen päiväkeskuksen käyttöaste laskenut osittain ryhmäkokojen pienentämisen ja osittain kevään 2020 sulun vuoksi
<p>Ikäihmisten ravitsemustila on parantunut</p>	<p><i>Panostetaan ikäihmisten vajaan ravitsemusriskin tunnistamiseen, ehkäisyyn ja hoitoon asumisyksiköissä ja kotihoidossa.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tehdään seulonta systemaattisesti Taysin ohjeiden mukaisesti • Tehostetaan ravitsemushoitoa tarjoamalla rakennemuunneltuja, runsasenergisiiä aterioita tai täydennysravintovalmisteita tarvittaessa • Kohtaamispaikkoihin ravitsemusneuvontaa, teemapäiviä ym., toimintaa kehitetään v. 2019-2020 	<p>Sote-palvelut, Tampereen Voimia, Oriveden ateriapalvelut</p>	<p>Kotihoidossa, Särkänkodilla, Onninkodilla sekä Tähtiniemessä tehdään puolivuositain RAI -seuranta (=asukkaan kokonaisvoinnin seuranta), josta saadaan tarpeellista tietoa mm. ravitsemushoidon suunnittelua ja vajaan ravitsemuksen ennaltaehkäisyä varten. Ravitsemukseen kiinnitetään runsaasti huomiota. Hoitoneuvotteluissa käydään läpi ravitsemustila ja sen ylläpitoon liittyvät seikat ja kirjataan ne osaksi hoitosuunnitelmaa. Ruokaa on tarjolla runsaasti yksilöllisten tarpeiden mukaan. Päivän aika on viisi ateria sisältäen aamu- ja iltapalan, lounaan, päivällisen ja välipalan. Ruokat tulevat Oriveden kaupungin ateriapalveluista. Näitä aterioita täydennetään vielä kaupakassi palveluista tilattavilla tuotteilla. Ikäihmisten palveluissa on saatavilla ravitsemusterapeutin ohjausta ja tukea ravitsemusasioihin liittyvissä tilanteissa.</p>

			Orivedellä toimii ravitsemusryhmä, joka kokoontuu ravitsemukseen liittyvissä asioissa säännöllisesti. Ravitsemusterapeutti tekee asiantuntijatyötä: kouluttamalla henkilöstöä, tuottamalla koulutusmateriaaleja, osallistumalla tarvittaessa ravitsemushoiton asumisyksiköissä sekä kotihoidossa.
Ikäihmisten toimintakyvyn ja esteettömyyden lisäämistä tuetaan	<p><i>Kunnan sosiaali- ja terveyspalvelujen erityisen ja tehostetun tuen piirissä olevilla kuntalaisille järjestetään mahdollisuus osallistua tuetusti kunnan kulttuuritarjontaan: kohdennetut kulttuuripalvelut</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Orivesi mukana 100 minuuttia taidetta-kampanjassa • Luotsitoiminnan kehittäminen v. 2020 ei toteutunut koronapandemian vuoksi • Siikanevan retki syksyllä 2020, Lipa-Vapa • Koronapandemian vuoksi v. 2020 kulttuuritoimijoiden ja muiden ulkopuolisten esiintyjien/vierailijoiden jalkautuminen asumisyksiköihin ei ollut mahdollista. 	<p>Elämänlaatu- ja sosiaali- ja terveyspalvelut, hallintopalvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3.sektori • 	<ul style="list-style-type: none"> • Kohdennettujen kulttuuritapahtumien määrä 2, osallistujamäärä 110, useita Oskon ryhmien vierailuja yksiköissä. • Pitäisikö alla oleva siirtää ulkoiluttamis- ja viriketoiminta -lohkoon? Asumisyksiköissä asuvilla on mahdollisuus kulttuuri- tai taide-elämyksiin viikoittain. Asumispalveluissa on omat virikeohjaajat. Säännöllisesti järjestetään erilaisia teematapahtumia. Tämän lisäksi järjestetään mm. ulkoilua, lukuhetkiä, kirjastopalveluja, jumppaa, tuolijumppaa, levyraatia, visailua, pelejä, päivätansseja, askartelua ja leipomista sekä ystäväpalvelun käyntejä. Kerran kuussa järjestetään päiväkodin vierailuja ja kaverikoirien käyntejä sekä rukouspiirejä. Lisäksi lukuisia yksittäisiä juhlia, vierailuita sekä retkiä, mm. Oiva ja Pojat esiintyminen, vanhojen tanssit, senioritanssijat, mieskuoro, mummodisco Tampereella, teatteri Rollon "Hukkareissu" -esitys, Tähtiniemen asukkaiden oma taidenäyttely, retki Säynäniemeen, vanhusneuston järjestämä retki Rönniin • Kesällä 2020 järjestettiin Tähtiniemessä omat olympialaiset ja muita pihatapahtumia., myös Särkänkodissa ja Onninkodissa. Syksyllä yksiköiden pihossa vieraili yhden miehen sirkus. Koronasta johtuen sisätiloihin ei päästetty ulkopuolisia esiintyjä.

	<p>Kehitetään edelleen NOPA-palveluliikennettä vastaamaan ikäihmisten tarpeisiin</p> <ul style="list-style-type: none"> Nopan aikataulujen kehittäminen, tiedottaminen ja markkinointi <p><i>Lisätään ohjattuja matalan kynnyksen liikuntaryhmiä yli 65-vuotiaille vertaisohjaaja-toiminnan kautta keskustaan ja kylille.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Liikuntapalvelut ovat ostaneet yksityisiltä palveluntarjoajilta ohjausta kyläkeskustoihin sekä avoimet ovet tapahtumia liikuntahallille ja uimahallille. Senioripuistossa kurssi keväällä 2020. Vertaisohjaaja kurssit maksutta Voimaa Vanhuuteen -ohjelman kautta v. 2020. Koronapandemian vuoksi v. 2020 ohjattua toimintaa tarjottiin paikan päällä rajoitetusti ja lisättiin digitaalisia palveluja mm virtuaalijumppat, facebook jumpparyhmät sekä ohjausvideot. 	<p>Hallintopalvelut</p> <p>Liikuntapalvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> 3-sektori 	<p>Aikatauluja on kehitetty tarpeiden mukaisesti, markkinointia ja tiedottamista ei ole pystytty kehittämään suunnitellusti henkilöstövajauksen ja v. 2020 valinneen koronapandemian vuoksi</p> <ul style="list-style-type: none"> Toimintaa lisätty, mm. senioripuiston kurssit, ilmainen tilojen käyttö oman ohjaajan kanssa
	<p>Panostetaan asumispalveluyksiköissä ikäihmisten ulkoiluttamis- ja viriketoimintaan</p> <p>Asumispalveluissa sekä kotihoidossa järjestetään paljon erilaista virikkeellistä toimintaa viikoittain (2 virikeohjaajaa, 4 fysioterapeuttia). Jatkossa toimintaa pyritään tekemään myös enemmän näkyväksi</p>	<p>Sote-palvelut, elämänlaatupalvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> 3. sektori (mm. srk, SPR, eläke- ja potilasjärjestöt, vanhusneuvosto) työllisyyspalvelut, (mm. kuntouttava työtoiminta, kesätyöntekijät) opiskelijat (mm. Tredu) 	<p>Säännöllistä viriketoimintaa ja ulkoilua järjestettiin yksiköissä päivittäin. Lukuun ottamatta korona-aikaa, lisäresurssina kesäisin nuoria kesätyöntekijöitä, jotka mm. avustivat ulkoilussa, olivat mukana virkistystoiminnassa sekä seurustelivat. Vuonna 2019 puolivuositaisen Rai-arvioinnin mukaan vanhainkodissa "ei aktiviteetteja" oli 27%:lla (koko suomen vastaava luku oli 38%) ja tehostetussa palveluasumisessa 30%:lla (koko suomen vastaava luku oli 48%). Ns. vuoteessa eläviä oli vanhainkodissa 27% (valtakunnallinen luku oli 25%) ja tehostetussa palveluasumisessa vain 5% (valtakunnallinen luku oli 12%).</p> <ul style="list-style-type: none"> Vuonna 2019 otettiin käyttöön Gerilife -elämänlaatumittari, minkä avulla voidaan seurata asukkaiden aktiviteetteja.
	<p><i>Kehitetään liikuntahallin vieressä olevaa senioripuistoa ja lisätään puiston tunnettavuutta</i></p> <p>Liikuntahallin puiston kehittämissuunnittelu käynnissä ja esitetty investointeihin. Siirtyy vuodelle 2023 Liikuntapalvelut luovuttaneet tiloja käyttöön yksityisille/3.sektorin toimijoille (jumppat/tapahtumat liikuntahallin puistossa)</p>	<p>Liikuntapalvelut</p> <p>3.sektori</p>	<ul style="list-style-type: none"> Senioripuiston kävijämääriä ei seurata Yksi ohjattu kurssi 3.sektorin tapahtumat, jumpparyhmät

PÄIHTEETTÖMÄN JA SAVUTTOMAN ELÄMÄNTAVAN TUKEMINEN			
Tummennetut tavoitteet ovat niitä, jotka saivat kuntalaiskyselyssä eniten kannatusta			
Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho/ resurssit	Arviointimenettely/ indikaattorit
Päihdeettömän kulttuurin ja viestinnän kehittäminen	<p>Lisätään päihdeettömyyteen ja savuttomuuteen liittyvää viestintää ja asennekasvatusta (mm. lehtijutut päihdeiden käytöstä, teema-päivät kouluissa, kampanjat, vanhempainilloissa tietoa vanhemmille)</p> <ul style="list-style-type: none"> Kokemusasiantuntijoiden käyttö (tilaisuudet 12 vuotiaista alkaen):Juju vierailu yhteiskoululla 17.1.2020, osallistujia n. 300. Kohdennettuja keskustelutilaisuuksia päihdeiden käytöstä kiinni jääneille nuorille ja heidän huoltajilleen sekä vanhempien keskinäisiä tapaamisia Päihdeinfo Klemetti-salissa ammattilaisille sekä kasvattajille 11.2.2020, osallistujia n 150. Yleistä valistusta vanhemmille ja muille kuntalaisille (esim. Irti huumeista, kokemusasiantuntijat, poliisi) Yhteistyötä kehitetty poliisin kanssa (esim. ratsiat oppilaitoksiin, laittoman nuuskan myynnin valvominen, päihdeiden käyttöön liittyvien lain seurausten tiedottaminen) Poliisin ennaltaehkäisevän työn resurssia lisätty v. 2019 Nuorisopalveluissa ehkäisevää päihdetyötä jalkautuen nuorten pariin sekä järjestämällä tietoiskuja / puhallutuksia nuorisotiloilla ja tapahtumissa. Nuorisopalvelujen osallistava sääntöjen laadinta nuorten kanssa nuorisotiloilla mm. tupakointi/nuuskan käyttö. Liikuntapalveluilla päihdeettömyys periaate tilojen luovutuksessa ulkopuolisten käyttöön. Nuorisopalveluilla nollatoleranssi päihteisiin ja kiusaamiseen Yhteiskoululla järjestettiin kannabiskoulutus opettajille keväällä 2020. Nuorten itsensä kehittämisen valistus- ja viestintämateriaalin luominen v. 2020-2021 2020 toiminnan teemana "Selvästi parempi vuosi" "Aikuisten nuokku" tiistaisin kerran kuukaudessa. Koronapandemia on rajoittanut maaliskuusta 2020 lähtien yleisötilaisuuksien ym. tapahtumien järjestämistä 	<p>Kasvatus- ja opetuspalvelut, elämänlaatu- ja sote-palvelut, hallintopalvelut, hyvinvointiryhmä</p> <ul style="list-style-type: none"> yhteistyö 3. sektorin kanssa Urheiluseurat mukaan; nollatoleranssi esim. nuuskan suhteen 	<ul style="list-style-type: none"> Vanhemmille tietoiskuja Wilman kautta Kouluterveyskysely mm.: "Tupakoi päivittäin", 13,5 % v.2017 9,6 % (8-9 lk.) "Nuuskaa päivittäin", 11,3 %, v. 2017 2,4 % (8-9 lk) "Raittius", 58,9 %, v. 2017 55,6 % (8-9 lk) "Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa", 15,6 %, v. 2017 5,6 % (8-9 lk), "Kokeillut kannabista ainakin kerran" 15,6 %, v.2017 8,8 % (8-9 lk.), Nuorille on järjestetty päihdeettömiä tapahtumia: kyllä Päihdeet ovat olleet esillä koulujen vanhempainilloissa: kyllä <p><i>Sotkanet: päihdeindikaattorit</i></p> <ul style="list-style-type: none"> alkoholin myynti 9,8 l/as., päihdehuollon laitoshoidossa olleet 1/1.000 as., päihdehuollon avopalvelussa asiakkaita 0,4/1.000 as., poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset 6,6/1.000 as. poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset 4,0/1.000 as. poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset 4,2/1.000 as.

	<p>Selkiytetään ehkäisevän päihdetyön rakenteet ja toimintamalli kunnassa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kannabismyönteisyyteen vaikuttaminen esimerkkien kautta esim. seuraukset työ- tai opiskelupaikkojen suhteen • Osallisuuden tukeminen • Uskalla puhua -malli nuorten kanssa työskennellessä • Päihteettömät tapahtumat esim konsertti (ORWfest) • Ennaltaehkäisevään päihdetyöhön osoitettu resurssia 4 h/viikko, henkilö jalkautunut erilaisiin tilaisuuksiin sekä nuorten pariin • Iltanuokkarit puhallutukset, pelisäännöt • Yhteistyö paikallisten kauppojen kanssa • Yhteistyö paikallisen poliisin kanssa • Yhteistyö nuorisovaltuuston kanssa • Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden kehittäminen yhteistyössä Tampereen seudun kanssa. • Koronapandemia on rajoittanut maaliskuusta 2020 lähtien yleisötilaisuuksien ym. tapahtumien järjestämistä 	Hallintopalvelut	<ul style="list-style-type: none"> • Vuonna 2020 osoitettu työntekijäresurssia toimintaan 4 h/vko
	<p>Kehitetään päihderiippuvaisten kuntalaisten vertaistukea ja päivätoimintaa</p>	Hallintopalvelut, sote-palvelut	<ul style="list-style-type: none"> • Päivätoiminta käynnistyi vuonna 2020, toteutetaan yhteistyössä A-killan kanssa
	<p><i>Kehitetään päihderiippuvaisten kuntalaisten asumisohjausta</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sosiaalinen isännöinti/tukiasumisen kehittäminen v. 2020 ei ole toteutunut 	Asumispalvelut, hallintopalvelut, sote-palvelut	Luodaan päihderiippuvaisten ja nuorten tukea tarvitsevien asumisohjauksen toimimalli

TURVALLISUUDEN, VIIHTYVYYDEN JA OSALLISUUDEN LISÄÄMINEN Tummennetut tavoitteet ovat niitä, jotka saivat kuntalaiskyselyssä eniten kannatusta			
Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho/ resurssit	Arviointimenettely/ indikaattorit
Turvallisen ja esteettömän ympäristön kehittäminen	<p>Pidetään keskeiset kevyenliikenteen väylien ja liikuntapaikkojen kunto riittävänä kaikkina vuodenaikoina, jotta ne mahdollistavat liikkumisen turvallisesti ja esteettömästi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onninpolun talvikunnossapito toteutettu • Kävelyteiden vain osittainen hiekoittaminen, joka mahdollistaisi mm. polkukelkkailun, ei ole mahdollista toteuttaa vastuukysymyksiä vuoksi 	Tekniset palvelut	<ul style="list-style-type: none"> • Onninpolun talvikunnossapito aloitettu v. 2018 alkaen
	<p><i>Päivitetään esteettömyyskartoitus.</i> Esteettömyydessä huomioidaan liikkumisen lisäksi ”aistiesteettömyys”, mm. heikkonäköisyys, huonokuuloisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Esteetön luontoreitti Eräpyhään • Esteettömyyskartoitus päivitetty v. 2019 	Hallintopalvelut, vammaisneuvosto	<p>Esteettömyyskartoitus päivitetty v. 2019</p> <p>Esteetön luontoreitti Eräpyhään toteutunut v. 2019</p>
	<p><i>Kameravalvonnan lisääminen</i></p> <p>Tarvetta uusille kameroille on edelleen. Ilkivallan määrä on ollut koko ajan kasvussa. Kameroiden määrää tullaan lisäämään myös tulevina vuosina.</p>	Tekniset palvelut	Kameroiden määrä 112 kpl (v. 2018 lisätty 9 kpl).
	<p><i>Tuetaan kuntalaisia digitaalisten palvelujen käytössä; järjestetään matalan kynnyksen neuvontaa ja opastusta</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kylätalojen ja -yhdistysten hyödyntäminen • Järjestöjen talolla Osallistuva Orivesi -hankkeen toimesta (datanomi-opiskelija) digiopastusta • Geronet-hanke v. 2019-2020, vertaisohjaaja koulutuksessa 26 ikäihmistä eri puolilta Orivettä, ikäihmisten digineuvontapiste lähitorille perustettu v. 2019 	<p>Hallintopalvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • Järjestöjen Talo • 3. sektori 	<ul style="list-style-type: none"> • ikäihmisten digineuvontapiste lähitorille perustettu v. 2019. Neuvontapiste toimii kaksi kertaa viikossa ja tarjoaa maksutonta vertaisohjausta (koronapandemian vuoksi toiminta on ollut tauolla v.2020)

<p>Tuetaan vapaaehtoistyötä sekä yhdistystoimintaa ja mahdollistetaan yleishyödyllinen toiminta (mm. Järjestöjen Talon toiminnan vakiinnuttaminen) esim. tarjoamalla maksuttomat toimitilat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kylätalojen ja -yhdistysten tukeminen (esim. avustukset toimintaan) • Elämänlaatu palvelut myöntävät yleisavustusta, joka voidaan käyttää tilakuluihin. Lisäksi esim. liikuntapalvelut myöntävät tiloja ilmaiseksi ikääntyvien ryhmille, jotka käyttävät omaa ohjaajaa. Elämänlaatu palvelut mukana erilaisissa yhdistysten tapahtumissa tukemassa rahallisesti tai luovuttamalla tiloja. • Kaupungintalon, Järjestöjen talon ja lähitorin tilat ilmaiseksi yhdistyksien käytössä • Järjestöyhteistyön ohje laadittu v. 2019 • Osallisuussuunnitelma laadittu v. 2019 • Perustettu paikallisten yhdistysten ja kaupungin yhteinen keskustelufoorumi, Yhdistysrehvit, joka kokoontuu kahdesti vuodessa 	<p>Hallintopalvelut, elämänlaatu-palvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osallistuva Orivesi -hanke: verkostofoorumi • Paikallisyhdistysten tukiyhdistyksen perustaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintaa on tuettu tarjoamalla ilmaiset toimitilat • Avustukset: ELP 65 564€/vuodessa • Muu yhteistyö • Kävijöitä Lähimmäisen kamarilla v. 2019 yhteensä 2060 hlöä (Vuonna 2018 Lähimmäisen Kamarilla 2579 ja Järjestöjen talon puolella 4389 hlöä) • Kyläyhdistysten yhteisiä kokoontumisia, kumppanuuspöytien ja yhdistysrehvien (2 krt. v.2019) käynnistyminen. Yhdistysrehvit kokoontui 2020 kerran, lisäksi infopostia. • Järjestöjen talon tilojen käytön koordinointi siirretty SPR:lle yhteistyösopimuksella • Paikallisyhdistysten tukiyhdistyksen perustaminen ei ole ollut yhdistyksistä tarpeen.
<p><i>Vahvistetaan kaiken ikäisten kuntalaisidentiteettiä edistämällä kuntalaisten osallisuutta ja kuulluksi tuleamista.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Erilaisten kyselyiden ja palautteen antokanavien kehittäminen (paperinen ja sähköinen) • Kaupungin tiedottamisen kehittäminen ("selkokielisyys"), kaavakävelyt • Kuntalaisten kuuleminen mm. eri tapahtumien ja harrastuksien yhteydessä • Elämänlaatu palveluille verkkokauppa jonka kautta ilmoittautuminen erilaisiin ryhmiin, tapahtumiin. • Lipas.fi - palvelun päivitys Oriveden liikuntapaikkojen ja virkistysalueiden osalta. • Internet-sivut uusittu, huomioitu mm. saavutettavuus 	<p>Kaikki toimialat</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kuntalaiskyselyitä ja -tilaisuuksia järjestetään säännöllisesti: kyllä • Nuorisovaltuuston, vammaisneuvoston ja vanhusneuvon toimintaedellytykset turvataan (mm. taloudelliset resurssit, kokouksien ja erilaisten tilaisuuksien määrä, osallistujamäärä): kyllä • Kumppanuuspöydät • Kuntalaisfoorumit • Kulttuurikuppilat • Kyselyt • Työpajat • Kuntalaisaloitteet
<p><i>Kävelyn ja pyöräilyn kehittämisohjelman toimenpiteiden toteuttaminen</i></p> <p>Toteutettu kehittämisohjelman mukaisesti pyöräkatokset rautatieasemalle Valtatie 9 eritasoliittymän liityntäpysäköinti, linja-autopysäkit sekä pyöräpysäköinti Canemure-hanke 2019-2020</p>	<p>Hyvinvointi- ja liikenne-turvallisuusryhmä</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kampanjat, tiedottaminen eri ikäryhmille yhteistyössä mm. Liikenneturvan kanssa • Pääreittien ja kävelyteiden kunnossapito läpi vuoden • Onninpolun talvikunnossapito • Ulkoilureittien kartasto päivitetty, internet kanavat huomioitu • Retkeilyreittien olosuhteiden parantaminen ja Eräpyhän esteetön reitti

<p>Erityisryhmien aktiivisuuden ja osallisuuden lisääminen</p>	<p><i>Kehitetään ja lisätään erityisryhmien liikunta- ja harrastusmahdollisuuksia</i></p> <p>Liikuntapalvelut / vapaa-aikapalvelut tuottavat erityisryhmien liikuntakerhoa sekä retkiä. Erityisnuorten klubi-illat Oskon musacorner Kansainvälinen Vammais-kortti käytössä liikuntapaikoissa</p>	<p>Elämänlaatupalvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3.sektori 	<ul style="list-style-type: none"> • Special Friday kaiken ikäisille erityistä tukea tarvitseville. • Spesiaalitiimi -työryhmä kehittää harrastus- ja vapaa-ajantoimintaa erityistä tukea tarvitseville. • OSKO tarjosi <u>kolme</u> kurssia/tilaisuutta erityisryhmille. • Erityistä tukea tarvitseville nuorten musacorner, Hehkuun 1 ja 2-musiikkiryhmät ja lauluryhmä sekä instrumenttiopetusta Lupiin/Hehkuun asiakkaille, Osko
	<p><i>Tuetaan erityisryhmien sosiaalista osallisuutta (mm. tuetaan taloudellisesti erityisryhmien tapahtumia, retkiä, kerhoja ym.)</i></p> <p>Valtiokonttorin perintövaroilla tuettu erilaisia retkiä ja tapahtumia</p>	<p>Hallintopalvelut, elämänlaatupalvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3.sektori 	<p>Tuettujen tapahtumien, retkien ym. (keskimäärin 10 kpl, 8500 €/vuosi). Vuonna 2020 ei ollut tuettavia tapahtumia/retkiä koronapandemian vuoksi.</p>
<p>Työllisyyden kehittäminen hyödyntäen kuntakokeilun tuomat mahdollisuudet kokonaisvastuusta</p>	<p>Monimuotoiset asiakkaan palvelutarpeen mukaiset palvelut, omatyöntekijä, alle viikossa aikavaraus</p> <p>Työkykyvalmentaja aloittanut v. 2020</p> <p>Talousneuvolatoiminta alkanut v. 2021</p>	<p>Elinvoimapalvelut, työllisyyspalvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osallistuva Orivesi -hanke: työttömien yhdistyksen perustaminen 	<p>Sotkanet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • työttömät 11,4 % työvoimasta (2019: 8,7 %) • Nuorisotyöttömät, 14,2 % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta (2019: 11,0 %) • Pitkäaikaistyöttömät, 24,6 % työttömistä (2019: 22,7 %) • Työlliset, 37,5 % väestöstä • Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, 8,9 % vastaavanikäisestä väestöstä • Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, 1,8 % vastaavanikäisestä väestöstä • Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18 - 24-vuotiaat, 3,0 % vastaavanikäisestä väestöstä • Työttömien aktivointiaste 27,2 % (2019: 35,3 %) • Oriveden seudun työttömät ry:n perustaminen 18.1.2017. Säännöllistä toimintaa v. 2019 mm. keittolounaspalvelu, kauppojen ylijäämäruuan jakoa ja muita aktiviteetteja (mm. bingo, dartsin heitto, retkiä).

